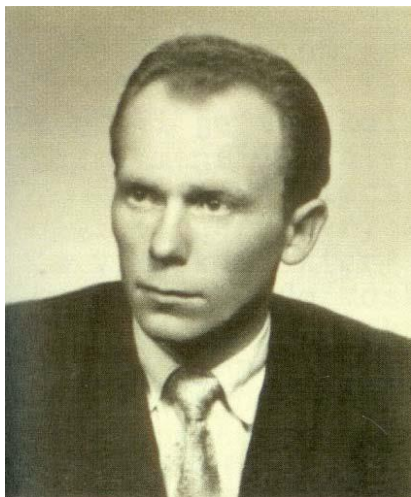

Х Р О Н І К А
С Е Л А
ДІБРІВКА НА ВОЛИНІ

Д-р Владімір Самец
1994
Переклад В'ячеслава Шляхового
Грабів-2018

К R O N I K A
O B C E
DEMBROVKA NA VOLYNI

MUDr. Vladimír Samec
1994

Владимір Семец народився 05.01.1928 у Анни та Владимира Семеців в малому чеському селі Дібрівка на Волині. Воно в той час відносилось до Рівненського повіту колишньої Польщі. Батьки були селянами-середняками і він разом з сестрою Евженією виростав на господарстві. Початкову польську сільську школу закінчив в тому ж селі. В 1939 році після приєднання Західної Волині до СРСР відвідував семирічну українську школу в селі Грушвиця. Після нападу Німеччини на СРСР в 1941 році та під час окупації школа була закрита і він працював у батьків на господарстві. В 1944 році

поступив у середню десятирічну школу в Омелянщині.

В 1947 році родина вирішила емігрувати до ЧСР в окрес (район) Крнов на Особланську, де їм було виділене сільськогосподарське обійстя в селі Русін, №58. Після випускних іспитів у гімназії в Маріанських Лазнях в 1951 році Владимира Семеця прийняли в сільськогосподарський інститут в Брно на факультет ветеринарії. Після успішного закінчення факультету в 1956 році його направили на роботу в окрес Новий Їчін у Північноморавському краї (області). Він вісім років працював дільничим ветеринарним лікарем в різних дільницях окресу. Після отримання практичних навичок та керівництва дільницею, крайовим відділенням ветеринарної служби в Оставі був призначений 01.01.1964 керівником окресного ветеринарного обладнання і райрада призначила його окресним ветеринарним лікарем. Пізніше, від 01.11.1972 був призначений керівником цієї служби, де і працював аж до виходу на пенсію до 1988 року. За час своєї роботи його найбільшим успіхом було припинення поширення в окресі туберкульозу тварин в 1967 році. Під час поширення ящура в ЧСР превентивними заходами вдалося зберегти поголів'я худоби в окресі. Після падіння тоталітаризму в 1990 році був співзасновником Спільки чехів з Волині та їх друзів (SČVP). Після утворення Північноморавського регіону був обраний його головою. На III конференції був обраний I замісником голови SČVP і цю функцію виконує до сьогодні. В 1950 році одружився з Марією Барфайтовою, яка походила з його рідного села Дібрівки. Жили разом спокійно 47 років, в 1997 році дружина померла. Мали одну дочку Зденку. 08.11.2005 йому центральним керівництвом Державної ветеринарної служби ЧР присвоєно почесне звання за життєві заслуги по оздоровленню поголів'я тварин та підготовку умов статусу ЧР, як країни без небезпечних хвороб, зокрема бруцельозу, туберкульозу, та лейкозу тварин і Адежського утримання свиней.

29.06.2006 ветеринарний та фармацевтичний факультет передав йому "Золотий диплом" після 50 років закінчення студій у ветеринарному інституті в Брно. Цим університет офіційно визнає свою глибоку повагу до довгої практики своїх випускників, які на протязі всього свого життя успішно проявили себе у всьлякій ветеринарній діяльності у нас та за кордоном.

ПЕРЕДМОВА (ПРОЛОГ)

Яким сумним, проникливим, повним ностальгії є гімн волинських чехів: “Шістдесят літ пройшло, шістдесят літ тому...”. В декількох рядках пісні точно передано важку долю чеської меншини далеко від своєї батьківщини. Переселення чехів на Волинь мало, як нам відомо, соціальний характер. Почалося все з всеслов’янського з’їзду в Москві, який в історії наших народів отримав назву “дорога чехів до Москви”. Про переселення до цієї частини тодішньої царської Росії домовились чеські політики та лідери народу Франтішек Палацкі та Ладіслав Рієгр. Прямими ініціаторами та реалізаторами став учитель Франтішек Пржібил та Йосеф Оліч.

Пройшло більше 120 років, як декілька чеських родин знайшли свою нову батьківщину на колишньому маєтку князя Дембровського, який знаходився поруч з транспортною магістраллю, що з’єднує міста Дубно та Рівне. І назва села Дембровка (далі Дібрівка – прим. перекладача) згідно з непідтвердженими даними походить від цього імені. Це був мальовничий шматок волинської землі, порослий густими лісами, де водилися дикі звірі, а у вітті дерев постійно було чути пташиний концерт. В літні місяці поруч з таємничими шумлячими лісами зеленіли луки буйною рослинністю, повною різнобарвних квітів. Цей родючий кусочок землі був не заселений, напевно, тому, що там не протікала жодна річка і не було навіть маленького струмочка, який би наповнювався водою після весняного танення та дощових гроз в літню пору.

Згаданий куточок був багатий на історичні події і, напевно, тому що лежав на важливій дорозі, яка з’єднувала вище згадувані міста. Відбувалися тут в далекому минулому сутички між волинськими та київськими князями, тягнулися тут орди кримських татар, які брали в полон всіх навколо і згідно з повідомленнями деяких істориків зруйнували в 1210 (?) році замок Волинь (кримські татари почали свої набіги значно пізніше після розпаду в 1449 році Золотої орди – прим. перекладача), який стояв поблизу міста Рівне.

За переказами місцевого населення невисокий горб між селами Дібрівка та Жорнів насипаний над могилами загиблих волинських воїнів і татар. За часів козацького повстання проти поляків проїжджали тут козацькі війська в напрямку Дубно, Луцька, Володимир Волинського та Кременця. Після придушення повстання біля Берестечка тут відновилася влада поляків аж до 1795 року, коли Волинь була приєднана до Росії. Подальший розвиток історичних подій буде коротко описаний в окремих розділах.

Один з надійних свідків всіх страждань, утисків та радісних хвилин дібрівських родин був більш ніж двохсотлітній дуб, який стояв ніби маяк біля дороги та оберігав цей маленький шматок землі.

В тихі, теплі вечори чув тони гармоній, спів сільської молоді, скрип останніх возів, що поверталися з поля, жаб’ячі концерти з ближнього лужка, спів птаства з полів. Додавався сюди і плач дружин та матерів за загиблими у війнах.

Все це міг бачити та чути тільки він, бо мешканці Дібрівки за щоденною важкою працею не мали часу милуватися красою тамтешньої природи. Напевно і він своїм таємничим шелестом співав пісні, які незліченну кількість разів чув: “Ty naše písničky české, ty jsou tak hezke” (Ці наші пісні чеські, вони такі гарні) або “Chaloupky pod horama, co se to stalo s vama?” (Хатинки під горами, що сталося з вами?). Був тоді, коли перша чеська родина поселилася на тутешніх теренах, і під час розлуки, коли не одна сльоза збігла по щоках наших людей при прощанні перед поверненням до старої батьківщини.

І цей німий свідок минулих років, в якого часто впиралися очі селян, який з ними зрісся, незабаром після нашої розлуки був немилосердно стятий невідомими вандалами. Сьогодні на тому місці, де він колись стояв, побудована автобусна зупинка, пульсує нове життя, люди сідають та виходять з автобусів, прямують в напрямку Дібрівки і про життя колишніх чехів забувається. Напевно, тільки в хроніках залишиться пам'ять про них.

Нехай ці декілька написаних сторінок про історію села Дібрівка нагадують нашим нащадкам, що їх прапрадіди в другій половині XIX століття через важке економічне становище та біди йшли на пошуки шматка землі, щоб забезпечити своїм дітям краще існування, та знайшли його на родючих землях Волині в Росії. Через більш ніж 80 років життя в чужині не втратили свою материнську мову, любов до старої батьківщини, поширювали чеську культуру, передове землеробство. В часи найважчі для батьківщини зі зброєю в руках йшли звільняти стару батьківщину і частина з них віддала за неї своє життя.

1. ВИНИКНЕННЯ СЕЛА ДІБРІВКА

Дібрівка була чисто чеським селом, заснованим 1869-1870 роках на землях колишнього помістя князя Дембровського. Розташована була поблизу важливої дороги, що з'єднує міста Львів, Рівне в напрямку на Київ. За територіальним розподілом відносилась до Рівненського повіту Волинської губернії. Саме місто Рівне було віддалене десь на 20 км і майже така ж сама відстань була до міста Дубно.

Поступовим доселенням село розрослося в трьох напрямках, частини яких мали вигляд літери “Y”. Кожна частина мала свою назву. Дібрівка, яка була найбільшою, розгорталася до похилого пагорба, серединою проходила дорога, яка після останнього будинку ще продовжувалася далі і десь через 1 км з'єднувалася з вже згадуваною головною дорогою. З нижнього кінця цієї частини дороги утворювалася розвилка доріг, одна з яких йшла через “Вистрків”, де мешкало 5 родин, і далі до українського села Жорнів, віддаленого на 5 км, а друга до чеського села Мартинівка. За спогадами старожилів ця частина села була найраніше заселена. Переселилося сюди родини Вегріхтових, Калцових, Шрекових, Востржезових, Кашпарових, Душанкових, Самцових, Бачовських, Дворжакових, Стрийових та Кубачкових.

Інша частина села називалася “Другий бік (сторона)” і розлягалася на рівнині, посередині було перехрестя доріг. Одна вела до села Мартинівка, а

друга до кладовища і далі до чеської Грушвиці. Поселилися там родини Зумрових, Гавлічкових, Стрийових, Бачовських, Кубінових, Дворжакових та Крушинова.

Остання частина, яка називалася “На кінці”, також розташована була на рівнині і дорога її з’єднувала з селом Грушвиця. Поселилися там родини Крушинових, Гамачкових, Скалських, Барфайтових, Черних, Вацлавікових, Моравцових та Паллових.

Першим дібрівським громадянином був Йосеф Вегріхт. Мешканці села Дембровка походили з різних місць Чехії. Найчастіше зі Східної Чехії та Південної Чехії, з сіл поблизу міст Градец Кралове, Млада Болеслав, Ічін, Трутнов, Полічка, Табор, Блата. Виявилось, що родина Вегріхтова походить зі Східної Чехії від міста Мл. Болеслав з села Рогожна. Родина Самцова з Блатне в Південній Чехії. В своїй книзі “Над рівниною” М. Стрийова в одному з оповідань згадує про те, що родина Стрийова прибула до Дібрівки з Кавказу, куди переселилася десь в 1859 році з Сілезії.

Кадастр села мав щонайменше десь 800-1000 га землі, більшість ділянок заросли деревами та лісом, тут не протікала жодна річка. Напевно, тому цей кусок родючої землі не був досі заселений місцевими жителями. Вони не вміли копати глибокі криниці, чому й закладали села на берегах рік, щоб мати воду для свого прожиття.

На півночі сусідами були ділянки з кадастру села Грушвиця – чеською частиною. Село Грушвиця було в той час важливим культурно-громадським центром для широкої околиці. Тут була православна церква, церковне управління, велике помістя та млин. Десь в 1872 р. там відкрили чеську школу, куди ходили чеські діти з навколишніх сіл. Трохи пізніше чех Крбец Владімір там побудував шинок з великою танцювальною залою. В селі проживало десь 250 українських та 30 чеських родин. Чеські родини оселилися у південній частині села і так утворилася чеська частина Грушвиці.

В книзі Йосефа Балатки, виданій в Польщі, стверджується, що чехи, які поселилися в Грушвиці, були одними з перших переселенців в даному регіоні. Їм дуже тут сподобалося, тому загітували своїх родичів та знайомих в Чехії, які також переселилися сюди і стали співзасновниками сіл Дібрівка, Мартинівка та навколишніх сусідніх поселень.

На сході межею кадастру була вже згадувана головна транспортна артерія та ліс, пізніше названий Чеським лісом, так як весь був власністю чехів з сіл Грушвиця та Дібрівка.

З Чеським лісом пов’язана трагічна подія, що сталася десь в 1872 році, про яку пише в своїй книзі Йосеф Балатка. Як це буває, молода пара кохали одне одного ще в Чехії. Батьки цьому не сприяли через свої суперечки з молоддю, тому вітали можливість переселення на Волинь. Там би вирішилися соціальні проблеми та зруйнувався любовний потяг дітей. Родина хлопця переселилася раніше та поселилася в селі Грушвиця. Підшукали для сина підходящу партію в сусідньому селі і вважали проблему вирішеною. Все було б добре скінчилося, якби він не зустрів колишню кохану на танцювальному

балу в шинку у п. Крбця. Родина дівчини трохи пізніше також переселилася на Волинь та оселилася в одному з сусідніх сіл.

Кохання знову розгорілося, але батьки вперто забороняли їм зустрічатися, і велике кохання скінчилося тим, що при одному з побачень в Чеському лісі обоє застрелилися. На місці трагічної події поставили дерев'яний хрест, до якого влітку ходила молодь з навколишніх сіл, клали квіти до нього та згадували на їх велике кохання. З часом про цю сумну подію забули.

Останню сторону кадастру утворював ліс "Варковщина", названий від містечка Варковичі, віддаленого десь на 6 км від Дібрівки. На південному заході цей ліс сусідив з лісом села Жорнів. Тому його називали "Жорнівщина". Частину лісу "Варковщина" називали "Дембровський", бо його власниками були дібрівські мешканці.

Жорнів був великим українським селом, де мешкало до 200 родин, протікала річка Іква, була православна церква та водяний млин.

На північному заході лежало чисто чеське село Мартинівка, виникнення якого також датується 1869-1870 роками. Туди переселилося близько 30 чеських родин. В південно-західному напрямку продовжувався ліс, який пізніше отримав назву "Казьонний ліс", бо його власником споконвіку була держава. Між ним та селом Жорнів був невеликий горбок, який чітко було видно при заході сонця. Місцеві жителі розповідали про нього легенду, що це могила, яку насипали над захороненням загиблих воїнів після великої битви кримських татар з жителями волинського князівства.

Невіддільною частиною цієї мальовничої місцевості був і малий лужок, що лежав за декілька десятків метрів від кінця села поблизу дороги, що вела до Грушвиці. Напоювався весняною талою водою та сильними літніми грозами. Під час літніх спекотних днів був раєм для сільських дітей, далеко від нього було чути шум та крики дитячих веселощів. Ще красивішими тут були літні вечори, коли жаб'яче кумкання та спів птаства з ближніх садів створювали незабутній концерт.

На межі кадастрів сіл Дембровка та Грушвиця десь в 1875 році заклали чеське кладовище. Ділянку землі під нього подарував грушвицький землевласник польського походження пан Награбецький. Він також побудував посеред кладовища капличку, де в склепі була похована його кохана дружина, яка ніби то померла під час важких пологів. Невідомо, кого першого там поховали, це було чисто чеське кладовище. Там ховали чехів з Дібрівки, Грушвиці, Омелянщини та інших навколишніх сіл.

Першим померлим краяном був Вегріхт Штепан, який помер безпосередньо після переселення і був похований на німецькому кладовищі, розташованому на земельній ділянці Петра Шрека, що називалася "Варковщина". Не вдалося з'ясувати, коли і за яких обставин це кладовище було знищене.

Наші предки походили переважно з бідних селян, це були передусім малоземельні та безземельні та інша сільська біднота. Переселенням на Волинь вони отримали нагоду створити для себе та своїх потомків кращі

умови існування. За скромне господарство, продане в Чехії, вигідно купували родючу землю. Адже тоді купувався гектар землі десь за 12-13 австрійських золотих, а гектар лісу був ще дешевшим. Оскільки родини не мали достатніх фінансів, то купували земельні ділянки на вигідних умовах оплати, морк за 20-25 рублів. Перший виплата була аж в 1883 році в кількості 1 рубель за морк. Час виплати становив 20-25 років. Не було винятком, коли робота у землевласника дозволяла заплатити за куплену землю, так як після відміни “панщини” в 1861 році шляхта позбулася дешевої робочої сили.

II. КУЛЬТУРНИЙ, СУСПІЛЬНИЙ ТА ГОСПОДАРСЬКИЙ РОЗВИТОК СЕЛА (1870-1914)

На початку першим поселенцям не було легко, більшість родин мешкала в землянках, де освітлювалося лучинами. Взимку потрібно було якимось чином захистити скромну кількість домашніх тварин від вовків. На закуплених ділянках землі в більшості були ліси, які потрібно було в першу чергу викорчувати та удобрити землю. Земля після викорчуваного лісу була досить родючою. Родило тут все і навіть незвичні рослини.

Місцеве відстале населення з сусіднього села Жорнів переймало всі передові методи у чехів. В перші роки була до них недовіра в добрих наслідках їх праці, а багатий врожай вважався наслідком чарів. Так тривало досить довго, перш ніж позбулися відсталості. Коштувало багато поту, мозолів та здоров'я, перш ніж отримали 1 га землі. Під час викорчовування лісу вибиралися підходящі дерева для будівництва житлових та господарських будівель. Дерево тоді було найдешевшим та найзручнішим будівельним матеріалом. Оброблялося ручним примітивним знаряддям.

Спочатку більшість термінових робіт, які стосувалися будівництва будівель, збору урожаю тощо, здійснювалися колективно при допомозі родичів або сусідів.

В 1870 році дозволили чеським поселенцям прийняти російське громадянство, і вони на п'ять років були звільнені від податків та інших загальних громадянських повинностей, в тому числі від військової служби. Царським “УКАЗОМ” – декретом від 1870 року їм дозволили свободу віросповідання.

В 1870 році, правдоподібно, і мешканці Дібрівки прийняли участь у великих зборах чехів в Дубно, де склали присягу російському громадянству.

На основі старих традицій самоуправління з Чехії в селі Грушвиця організували місцеве чеське самоуправління. До нього відносилось і нове виникаюче поселення Дібрівка.

Першим головою самоуправи був обраний п. Крбец Владімір. Десь в 1905 році поселення Дібрівка стало самостійним і утворило свою власну самоуправу, першим головою села був Зумр Вацлав.

В 1872 році в селі Грушвиця відкрили чеську школу, до якої ходили діти не тільки з Грушвиці та Дібівки але і чеські діти з інших навколишніх поселень. Не вдалося довідатися про ім'я першого чеського вчителя.

Мешканці Дібрівки походили з різних місць в Чехії, звідки також привезли свої звичаї та традиції. Вони з часом змінювалися, деякі забувалися, інші, привабливіші, зрештою збагачувалися на основі місцевого впливу і залишилися практично аж до реєміграції.

Десять 1874-1875 роках чех Крбец Влад. в селі Грушвиця побудував шинок з великою танцювальною залою, де в той час зосереджувався все культурне та громадське життя для чехів з широких околиць. Мешканці Дібрівки там проводили танцювальні вечори при різних визначних подіях, як то весілля, престольне свято, гуляння тощо до тих пір поки не побудували шинок на місці. На танцювальних вечорах, похоронах та інших заходах грав чеський духовий оркестр, заснований та керований п. Масопустом. Він складався з музикантів чеських поселень. З мешканців Дібрівки в цьому оркестрі грали Кадлец Теодор, Дворжак Франтішек, Моравец Йосеф та інші.

Для місцевих жителів гра на духових інструментах була великою дивиною, бо цей різновид музики не був відомий на периферії. В колишній царській Росії тільки в армії грали військові духові оркестри, де грало і багато волинських чехів під час проходження військової служби. Для декого з них служба у військових оркестрах стала тривалим місцем роботи. Царська армія мала, мовляв, великий інтерес до чеських музикантів.

Після переселення на Волинь чехи мали релігійну свободу, організовували чеські приходи і виникла, так звана, чесько-гуситська церква. Пізніше почалися чвари, більше між священниками, ніж між чеським населенням, що негативно вплинуло на господарський та культурний розвиток чеської меншини на Волині.

Після смерті Олександра II настали по сприятливих умовах часи реакції. Рішенням церковного СИНОДУ під керівництвом церковного прокуратора, знаного реакціонера Побєдоносцева в 1888 році були закриті чеські церкви. В 1891 році закрили чеські школи та розпустили чеське самоуправління. В 1892 році заборонили купівлю земельних ділянок громадянам неправославного віросповідання, що було спрямовано проти поляків і поширювалося також на чехів.

Внаслідок цих суворих обмежень, запроваджених царською владою, ліквідували чеське самоуправління в Грушвиці так само як і в інших чеських селах і був обраний староста, який підпорядковувався російському волосному старшині в Дядьковичах.

В 1891 році була закрита і чеська школа в Грушвиці, залишилася тільки російська державна школа. Аж до кінця I світової війни чеська мова вивчалася приватно на домівках. Перші чеські школи знову були відкриті після падіння царизму в 1917 році.

Практично більшість мешканців Дібрівки перейшли в 1888 році до православ'я, дуже вже глибоко їм припала до серця тамтешня родюча земля, щоб йти шукати щастя деінде. В брошурі "Minulost zaváta časem" (Минуле завіяне часом) Вацлава Шірця написано, що з релігійних причин з Дібрівки переселилися родини Кашпарова та Саврова до Боснії. Обидві родини ніби то

походили походили з Морави. За спогадами старожилів обидві родини мешкали в Дібрівці і не виїхали з Волині, а переселилися до інших чеських сіл.

Мешканці Дібрівки приєдналися до приходу в Грушвиці, тут в малій дерев'яній церкві відбувався обряд прийняття православ'я. За непідтвердженими даними це було 15 серпня 1888 року, в день, коли в селі святкували престольне свято. Обряд прийняття православ'я відбувався всюди однаково.

Після святкової богослужби, як у великі свята, кожний був охрещений, висповіданий та прийняв святе причастя згідно з православними правилами. Православний священник (піп) вішав на шию хрестик, якого треба було поцілувати. Перехід до православ'я не приніс в село ніякого значного розділення між його мешканцями. В церкві у Грушвиці відбувалося вінчання та хрещення дітей православних родин аж до переселення.

У зв'язку з цим слід зауважити, що після 1905 року, зокрема при під час влади Польщі, декілька родин знову перейшло до католицької віри.

Перехід чехів до православ'я зламав залишки недовіри та поліпшив взаємовідносини з місцевим населенням. Ріст взаємної довіри значно прискорив економічний, культурний та суспільний розвиток українського населення. Глибокі зв'язки сформувалися між чеським населенням та представниками православної церкви. Це підтвердилося пізніше в найтяжчі воєнні часи. При радянській владі в 1939-1941 роках чехи були опорою православної церкви, а в 1942-1944 роках приналежність чехів до православ'я до певної міри вплинула на взаємовідносини між бандерівцями та краянами, що уберегло краян від непомірних утисків та страждань, а отже і багато життів, на відміну від погромів, які зазнали десятки тисяч поляків.

Переважаюча більшість поселенців займалася сільським господарством, зокрема дехто з них, маючи невеликі господарства, розвивали різні ремесла. Аж через декілька років, після послідовної роботи покращенню родючості виснаженої землі угноєнням хлівним гноєм, були досягнуті результати в зростанні рослинного виробництва. Врожаї були на третину, а то і на 50% вищі, ніж у місцевого населення – українців. Родила тут всіма любима картопля та буряк.

Окрім основних чотирьох злаків, почали вирощувати для власного споживання гречку для виробництва гречаної крупи, просо для виробництва пшона та лянку для виробництва олії. Далі висівали люцерку, в основному на корм, та різні сорти конюшини на корм та на насіння.

Зернові збирали в ручну серпами, косами, молотили ціпами цілу зиму. Складніші заводські машини закупувалися, в основному, в Чехії. Перші жатки та молотарки в Дібрівці з'явилися в кінці XIX століття. Перед I світовою війною селяни з більшими земельними ділянками мали жатки, грабарки та молотарки на кінській тязі, сіяли, як правило, руками.

Одночасно з рослинним виробництвом розвивалося також тваринництво, передусім розведенням коней та худоби. Гордістю доброго господарства були гарні коні. Не забували і про розведення свиней та птиці всіх видів. Овець та кіз в селі практично не розводили.

Єдиним землеробським знаряддям в перші роки були виготовлені ковалями залізні плуги, залізні борони та вози з кованими колесами. Їх виробництво та ремонт здійснював коваль Кочіна Владімір, який походив з відомої в широкій окрузі ковальської родини з села Грушвиця. Українські селяни в околицях для обробітку землі використовували дерев'яні плуги та борони, землю, швидше за все, тільки розрихлювали. До того часу не знали удобрення землі гноєм, а для підвищення врожайності проводили випалювання. В такому ж стані був і рівень агротехніки та відповідна їй урожайність.

В кінці 1880 року значно розширилося вирощування хмелю в селі. Не вдалося з'ясувати, хто перший почав його вирощувати, незаперечним є те, що кожний більший господар займався його вирощуванням. Хмелярство в ті часи давало значні прибутки, тому що українці не знали технології вирощування, а в Росії почався розвиток пивоваріння.

Після початкових неуспіхів у вирощуванні тільки після схрещування потрібних рослин вдалося отримати підходящі типи ніжного хмелю жатецького типу.

Спочатку переважали хмелярні тичкові, замість направляючих дротів використовували мотузки або стебла хмелю, які перед використанням замочували у воді. Пізніше почали ставити дротянки "Skorovky" (Скидні) з використанням дубових стовпів, а раніше використовувані мотузки замінили дротами.

На початку хміль сушили природнім способом на решітках або повітряних сушарках, пізніше в теплових з деревним опаленням. У зв'язку з розвитком хмелярства після 1903 року почали один за одним будувати теплові сушарки Вегріхт Йосеф, Самец Франтішек, Шрек Петр, Гамачек Ян, Барфайт Александр, Кубін Йосеф, Вік Вацлав. Окрім цих сушарок десь в 1934 році побудував сучасну сушарку Йосеф Кадлец. Вирощування хмелю досягло найбільшого економічного ефекту перед та після I світової війни. В пізніші часи на рентабельність впливала економічна криза та II світова війна.

Крім хмелярства розширилося садівництво, яке також давало бажаний економічний ефект. Практично не було в селі землеробської садиби, де б не було садка. Незабутній вигляд мало село на весні, коли розцвітали дерева в садках. Садиби ховалися в морі квітів, а все село мало вигляд квіткового килима. Аромати квітів поширювалися по околицях. А коли на заході сонця озивався пташиний концерт, виникав такий досконалий образ чеського села на Волині. Спочатку висаджені садки використовувалися для власних потреб, пізніше найбільші садки з підібраним комерційним асортиментом - для отримання грошового прибутку. Дехто з мешканців з великими садками мали власні шкілки (мій дід при польській владі їздив з Гульчі по саджанці для власного саду в Грушвицю – прим. перекладача).

До найбільш відомих сортів в той час відносилися: з яблунь різні ренети, Паненське, Бойкен, Боскоп, Малинове та Онтарію. З черешень червона Наполеон, чорна Маївка та біла Денішова. З сливок були передусім цірка (?) та угорка.

Фрукти викупували євреї, в більшості, з містечка Варковичі як оптом так і в роздріб, дуже часто весь сад “на корені”, тобто на деревах.

Найбільший сад мав Семец Франтішек, у якого була шкілька. До відомих садівників відносилися Кубін Йосеф, Вергріхт Вацлав, Шрек Петр та Вік Вацлав.

Квітучі сади, квітники перед вікнами житлових будинків, косаті липи та ліси навколо давали багатий корм для бджіл. Це спонукало багатьох поселенців розводити бджіл для отримання меду як підсолоджувача для власних потреб. В бджільництві особливо виділявся Вацлав Зумр, для якого пасіка стала його коником.

Перші житлові будинки наших прадідів були скромні, побудовані з дерева, якого тоді було достатньо. Кожний господар залишив собі кусок лісу, в якому він дбайливо господарював, дерево йому служило паливом та будівельним матеріалом. Не було тоді винятком, що деякі з переселенців мешкали в тимчасових землянках.

З проживанням в землянках пов’язана і трагічна подія, яка сталася з родиною Вчелішів, коли у них згоріла житлова будівля, то побудували собі тимчасову землянку для тимчасового проживання. До ранку землянка завалилася і всю родину засипало. Батьки та син загинули, а двох дочок люди врятували, вони тоді ще були малими. Старша з них Божена цілий рік служила, піклуючись про молодшу Маржену, яка ніби то після того трагічного випадку втратила розум.

В наступних роках будували дерев’яні будівлі, в більшості зрубіві або з дилів, стріхи покривали солом’яними снопами або очеретом. Дуже часто житлові будинки були з’єднані з стайнею і розділялися коридором. Дерев’яні будівлі в умовах Волині мали ряд переваг. В досить довгі зими були теплими і в них був приємний клімат. Їх великим недоліком була та реальність, що швидко займалися і вигоряли до фундаменту. В ті часи вогонь робив велику шкоду, зокрема в густо забудованих сусідніх українських селах. Там часто вирішували сусідські або інші суперечки підпалом, внаслідок чого вигоряла частина села.

Деякі, побудовані так дерев’яні будівлі, якщо не були знищені під час II світової війни, проіснували аж до 1947 року, до від’їзду чехів до ЧСР.

В кінці XIX століття завдяки зростанню попиту на хміль та розвитку садівництва значно зріс рівень достатку. Почалася широка забудова села, будували зручні, в основному, муровані будівлі, вкриті негорючими матеріалами, бляхою, цементною черепицею, пізніше етернітом. З’явилися великі стайні, відділені від житлових будівель, клуні, дровітні для машин та комори для зерна. Цеглу кожен забудовник виготовляв сам в простих земляних печах, доброї глини було всюди досить. Камінь привозили з недалекого села Жорнова.

Збудовані чеські села на Волині мали приблизно однаковий вигляд. Це були сільськогосподарські садиби з вікнами, зверненими до дороги та на південь. Між житловими будівлями та дорогою були квітники, засаджені квітами та декоративними кущами. Сільськогосподарські будівлі будували по

кругу, посередині був великий двір, де була криниця (корба або помпа), біля якої дерев'яний або мурований жолоб з водою для напоювання господарських тварин, навколо будівель були висаджені садки і все це було обгороджено дерев'яним або залізним плотом (сіткою).

За садком чи житловими будівлями розлягалися земельні ділянки, які були власністю господаря садиби, тільки куплені ділянки, отримані у спадок чи в якості посагу, були поза садибою.

Перед I світовою війною двічі вигорів Стрия Йосеф. Під час першої пожежі у нього згоріла житлова будівля, клуня та хліви. Під час гасіння пожежі дружина кинулася у вогонь за деяким цінним предметом, будівля завалилася і вона всередині згоріла. Вдруге йому знову згоріла клуня та стіжок. Через великі збитки, які при цьому трапилися, йому вдалося при допомозі односельців поступово побудувати гарний житловий будинок, вкритий бляхою, та інші господарські будівлі.

Між поселенцями був ряд чудових ремісників: Гамачек Рудольф був слюсарем, виготовляв різні пристрої, ремонтував сільськогосподарські машини. Скалські Вацлав та Йосеф виготовляли якісні приємні меблі та столярні вироби. Гамачек Владімір та Скальські Франтішек були шевцями. Кравцями були Сатрапа Йосеф, Дудка Віктор та Буреш, кравчинями були Олга Бурешова та Амалія Дудкова. Крушіна Владімір вивчився на бондаря. Такі професії як перукар, різник не навчалися у спеціалістів, а у місцевих умільців.

Часто ремесло успадковувалося від батька до сина або молоді люди ходили навчатися до Скалського Вацлава та Гамачка Рудольфа і по закінченню навчання отримували посвідчення. Широке визнання мав фарбувальник Вацлав Карел, який привіз із Чехії форми та барви і робив трафарети на хустинах, жіночих сукнях, простирадлах та убрусах. Окрім цього, після переселення короткий час займався ткацтвом.

Не можна забути і важливий на той час засіб повідомлення, сільський дзвін, який був закріплений на роздвоєному стовпі, що стояв посеред села на городі у Зумра. Дзвоном Зумр Йосеф повідомляв про полудень, вечірню молитву, але і про сумні події та попередження про смерть та пожежу. Японсько-російська війна в 1904-1905 роках відгукнулася і на іншій частині Землі, ніхто з Дібрівки в ній активно не приймав участь та не принесли селу ніяких інших обтяжень.

Перед I світовою війною мешкало в Дібрівці десь 38 чеських родин, загалом біля 200 мешканців.

III. ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА (1914-1921)

На протязі першої світової війни фронтові страхіття Дібрівку оминули. Військові події практично обмежилися рухом військ по ближній транспортній артерії Львів-Рівне-Київ та квартирування військ в селі.

При пересуванні російських військ в Галичину та до Карпат тут був розквартирований російський піхотний полк. При відході на фронт мешканці села випровадили його з оптимізмом та вірою на перемогу та звільнення своєї

старої батьківщини. Ентузіазм розтав після катастрофи російської армії біля Горлиць весною 1915. На допомогу австро-угорській армії прийшли німці і разом витіснили російські війська з Польщі та Галичини.

В серпні 1915 австро-угорські війська, підтримувані імперсько-німецькими, перейшли кордон Волині, окупувавши міста Дубно та Луцьк. Від Луцька наступали далі на Рівне. В бою біля Клевани були відбиті і повернулися назад аж на лінію рік Іква-Дойниця-Стохід. Там фронт стояв цілих 9 місяців аж до наступу під командуванням ген. Брусилова в 1915 році. Декілька родин з сіл Дорогостаї та Чеські Новини при наближенні фронту переселилися до своїх родичів у наше село.

Перед та після Брусилівського наступу в Дібрівці тимчасово знову квартирувалися війська російської царської армії. І навіть, коли вони стояли тут короткий час, мешканці з ними швидко зжилися, познайомилися з їх військовим життям, навіть деякі дуже цікаві прийняли участь у виконанні військового покарання “прогін вулицею” - покарання за тяжке порушення одного вояка. Колишня царська армія мала у чехів повагу та шанобу.

Під час перебування військового підрозділу в селі один царський офіцер Копіца закохався в Анежку Крушінову, їх кохання закінчилося весіллям. Незабаром він пішов на фронт, звідки більше не повернувся. Анежка потім народила сина Владіміра, якого спіткала тяжка доля за II світової війни. Про це буде сказано пізніше. Також Марія Бачовська одружилася з царським офіцером та переїхала в Пермську область в Росії.

Після лютневої революції 1917 року, яка змела царський трон, тимчасова влада продовжувала війну. Російська армія під впливом більшовиків повільно, але неперервно розкладалася, була нездатною для більших наступальних дій (операцій), фронт залишився на старих позиціях. Революційний вплив переходив і на цивільне українське населення.

Відгук ВЖСР на Волині проявився проголошенням Радянської влади в Рівному 26.12.1917 року. В січні Ради оволоділи більшістю західної Волині. З огляду на те, що революційне бродіння поступово переростало в громадянську війну по всій Росії, радянська влада розпочала сепаратні переговори з Німеччиною та Австро-Угорщиною та уклала 09.02.1918 року в Бресті мир з центральними державами та представниками буржуазної Української народної ради, яка в ті часи володіла Києвом. Вся Волинь дісталася Україні.

Українська націоналістична влада, намагаючись запобігти революційному руху та посилення влади, покликала на допомогу німецьку армію. Німці допомогли встановити ще реакційнішу владу гетьмана Павла Скоропадського. Німці та австрійки намагалися пограбувати Україну, забрати зерно для поповнення військових запасів. Це викликало опір місцевого населення. Після капітуляції Західного фронту змушені були в 1918 році відійти з України, що спричинило падіння влади гетьмана Скоропадського. Її замінила націоналістична влада “Директорії” на чолі з отаманом Петлюрою. Його влада підтримувалася українською галицькою армією, рекрутована з колишніх вояків українсько-галицького полку австро-угорської армії та

січовими стрільцями українських добровольців, які раніше воювали на боці Австро-Угорщини проти Росії.

Коли поляки в кінці 1918 року та на початку 1919 року витіснили цю армію зі Львова та всієї Галичини, влада Симона Петлюри втрималася на Східній Україні та тимчасово захопила Київ. Ця влада також не мала підтримки з боку українського населення.

Більшовицьке повстання під керівництвом Юрія П'якова в січні 1919 року скинуло українську націоналістичну владу в Києві. В червні 1919 року було проголошено радянську владу на Волині. Четвертого серпня виступила знову радянська армія на західну частину Волині і визволила від петлюрівців Рівне. Далі звільнила всю Волинь, зокрема Володимир Волинський, Луцьк та Ковель, які на початку 1919 року окупували поляки.

Після боїв між цими арміями ще в серпні поляки окупували Волинь. При підтримці західних держав частини білих козаків та петлюрівців 24.04.1920 року атакували польські війська і 06.05.1920 року зайняли Київ.

Для чехів на Волині лютнева революція та зокрема ВЖСР була шоком, не могли зрозуміти причини загального руху та не могли знати про всі революційні віяння. Зрослися з Росією та поєднали з нею свої надії на звільнення своєї батьківщини. Тому з такою антипатією прийняли Радянську владу на Волині. Стримано та прохолодно тримали себе при зустрічі з першими підрозділами Червоної армії, які не мали вигляду справжньої армії, мали погане озброєння, обмундирування та не шанували військові дисципліну. Краяни їх засуджували за грабежі та підпали панських маєтків, багатих маєтків, розстріли їх власників та знищення культурних пам'яток.

Окупація Києва польськими військами в квітні 1920 викликало в Росії хвилю російського патріотизму, багато колишніх царських офіцерів запропонували свій досвід РА і вже 5 червня 1920 РА під командуванням Тухачевського прорвала польський фронт в Білорусії і почала наступ на Варшаву. Тому поляки 11 червня спішно покинули Київ. Їх переслідувала перша кінна армія Семена Будьонного, яка 4 червня звільнила Рівне. Після важких боїв під Бродами 10 серпня РА звільнила всю Волинь та вступила в Галичину, де дійшла аж до Олеська.

Особливу увагу у краян викликала кінна армія Будьонного. Нагадувала колишню російську армію, у вояків не було тільки португеї. Цього разу вже йшлося про справжню армію з військовим статутом та дисципліною. Краще обмундирування, озброєння та дотримання статуту будьоновців поступово покращили відношення населення до армії. Тому, коли під час переміщення один з підрозділів РА зупинився в Дібрівці, мешканці без обмежень дали необхідні продукти та фураж для коней. Через це, за влади буржуазної Польщі прізвисько "більшовик" було лайкою великої кількості зерна.

Після неуспішного наступу Червоної армії під Радзіміном 11-14 серпня 1920, відступила армія Тухачевського від Вісли до Білорусії. Знесилений армії Будьонного вдалося вислизнути з оточення біля Замостя і відійти з Польщі через ріку Західний Буг на Волинь. Їх по п'ятах переслідували поляки.

З огляду на те, що в Радянській Росії в різних місцях поширювалася контрреволюція, армія генерала Врангеля діяла в Криму, ситуація в Україні не була консолідована, тому радянська армія уклала мир. В ніч з 18 на 19 березня 1921 року в Ризі був укладений мир. Радянська Росія залишила Польщі Західну Україну та Західну Білорусію. Згідно з Ризьким миром Волинь була розділена. На західному боці, який дістався Польщі, було і село Дібрівка та ще близько 50 чисто чеських поселень, крім того 110 поселень з чеською більшістю. Мешкало тут десь 40 тисяч чехів. На радянському боці східної Волині, передусім в околицях Житомира, залишилася десь одна третина чеських поселень на Волині, де мешкали декілька родин, у яких були родичі в Дібрівці.

Під час I світової війни в російській Царській армії, а пізніше в Чехословацькому легіоні служили Дворжак Франтішек, Кадлець Йосеф, Кочіна Владімір, Кубачек Ян, Коварж Йосеф, Моравець Йосеф, Самець Вацлав, Самець Йосеф, Вегріхт Йосеф, Бачовські Йосеф та Ян, Кубін Йосеф, Скалські Вацлав та Йосеф, Палла Владімір, Гамачек Рудольф. Кадлець Вратіслав загинув десь в Сибіру, Скалські Франтішек попав в полон і працював як полонений в Німеччині в сільськогосподарському маєтку. Самець Йосеф повернувся військовим інвалідом. Коли їм після бою під Бахмачем з'явилася можливість демобілізуватися, то всі повернулися додому, окрім загиблого Вратіслава Кадлеця.

Краяни дбали про освіту своїх дітей. Навіть під час воєнних років I світової війни вони навчалися дома, зокрема в зимову пору. Великим здобутком для села було відкриття чеської школи в 1918 році в одному приміщенні в будинку пана Гамачка Рудольфа. Першим чеським учителем був Бобек Йосеф, що походив з Морави, десь від Знойма. Це був військовополонений австро-угорської армії, який квартирував у Вацлавів. Познайомився з їхньою дочкою Лібуші і женився на ній. Після війни переселився з нею до Чехії і більше на Волині не з'являвся. За слухами пан Вацлавів провідав дочку в Чехії і повернувся додому розчарованим. Вчитель Бобек був одружений в Чехії і після повернення з Волині розійшовся з першою дружиною.

IV. ДОБА ПОЛЬСЬКОЇ ВЛАДИ (1921-1939)

Закінчилася I світова війна, яка забрала багато людських життів і спричинила значні економічні втрати, її наслідком був розпад Австро-Угорської монархії, інших держав і виникнення цілого ряду малих держав в Європі, між ними і Чехословацької республіки.

Це викликало великі надії у чехів на Волині і підняло їх національну гордість та самосвідомість. Хоча більше ніж 50 років перебували в чужині, не переставали вважати ЧСР своєю старою батьківщиною. Виникнення ЧСР суттєво вплинуло в майбутньому на все культурно-суспільне та економічне життя цієї чеської меншини.

На основі підписаного 18-19 березня 1921 року в Ризі миру Радянська Росія віддала Польщі Західну Україну, що призвело до поділу Волині на

західну та східну, західна, де знаходилася Дібрівка, дісталася Польщі. Такий післявоєнний розподіл існував аж до 17 вересня 1939 року, коли Радянський Союз на основі радянсько-німецького договору про ненапад, приєднав Західну Україну до материнської території під приводом захисту цієї території від німецької окупації.

Польській владі за помірно малий проміжок часу вдалося стабілізувати ситуацію на новоотриманій території, хоча вона була відвічним яблуком розбрату між польською шляхтою та місцевим, переважно українським населенням. Тутешній люд, втомлений воєнним лихоліттям, частою зміною влад, безчинством різних грабіжницьких груп (банд), без особливого опору підкорився польській владі, яка цілеспрямовано примушувала до покори.

Для посилення влади на Західній Україні та Білорусії розділила ряд великих землеволодінь і поселила на них військових колонізаторів (осадників) з числа легіонерів, які утворювали напіввоєнну організацію і тим демонстрували силу польської влади. В такий спосіб поляки намагалися полонізувати населення Волині та придушити український національний рух. Це їм вдалося тільки тимчасово в 20-х роках, рух перейшов у підпілля, щоб зорганізуватися і проявити свою діяльність в кінці 30-х років. До масового розширення народного руху дійшло під час німецької окупації та після звільнення. Це принесло непомірні страждання та утиски, коштувало життя невинних людей. Український національний рух буде описаний в інших розділах.

Село Дібрівка залишилося як окрема одиниця зі своїм сільським самоуправлінням. Згідно з державним розподілом відносилось до гміни (раніше волость) Дядьковичі, повіту (району) Рівне у Львівському(?) воєводстві (області).

За часів польської влади виконували функції голови (солтиса) Зумр Вацлав, Скалскі Вацлав, Вегріхт Вацлав, Йосеф Кубін та Вацлав Шрек.

Зруйноване господарство, бідність та голод після закінчення війни повсюдно вели до кон'юнктури у всіх галузях. Недостача продуктів прискорила розвиток сільськогосподарського виробництва, оновилися хмелярні, вирости нові сади. Це приносило все більші прибутки землеробам. Завдяки придушення інфляції польською владою відбулося оновлення зруйнованої економіки досить швидко. Борги в банках вдалося землеробам за короткий час сплатити, або нагромадженим золотом чи еквівалентною вартістю, як правило пшеницею.

На піку кон'юнктури в 1928 році не тільки багатші але і інші землероби в селі почали купувати нові сучасні сільськогосподарські машини, передусім чеських фірм з ЧСР, які були якіснішими та продуктивнішими, що було тріскою в очах польських виробників. Збільшення кількості та підвищення якості сільськогосподарської техніки вплинуло на покращення агротехніки, зменшення трудових затрат та підвищення інтенсивності виробництва. Найбільший господар в селі Вацлав Вік навіть купив собі бензиновий мотор для молотарки.

До найбагатших землеробів, які мали нову техніку, відносилися Вацлав Вік, Петр та Владімір Шрек, Гамачек Ян, Йосеф Кубін, Йосеф та Вацлав Вегріхт. Сильні морози в 1928-1929 роках завдали великої шкоди садам в селі, повимерзали фруктові дерева культурних сортів. Садівникам було потрібно декілька років, щоб виростити нові сади.

Навіть коли в 1929 році економічна криза загальмувала швидкий післявоєнний ріст життя, відбулося значне зростання життєвого рівня чехів на Волині завдяки їх працьовитості та намаганням підвищити якість господарювання. Економічна криза 1929-1933 років сповільнила але не зупинила економічний підйом та розвиток, навпаки примусила землеробів шукати раціональні способи господарювання. В рослинництві до найвідоміших культур відносилися пшениця, для збільшення врожайності використовувалися нові, продуктивніші сорти, якими були остисті “Елка”, “Мікуліцка” та інші. Їх врожайність тоді досягала 25 і більше центнерів з гектару. І у інших злаків, таких як ячмінь, жито та овес впроваджувалися якісніші сорти.

Великим пропагандистом та носієм нових знань в рослинництві був Йосеф Кадлец, який вивчав сільськогосподарську літературу і використовував насіння урожайних сортів та пропагував їх врожайність. Один з перших в окрузі почав використовувати мінеральні добрива та знайомив з їх дією сільськогосподарську спільноту. Йосеф Кадлец був на той час всебічно освіченою людиною і його велика заслуга в розвитку культурного життя в селі, про що буде відмічено пізніше.

Значних успіхів було досягнуто і в розведенні господарських тварин. Землероби намагалися підвищити надої корів шляхом покращення продуктивності та якості власного стада. Для цього купували продуктивну худобу червоної польської породи або виховували телят від власних високопродуктивних корів. Молоко в домашніх умовах перероблялося на масло, а отримане знежирене молоко та сироватку використовували для годування домашніх тварин, масло купляли євреї з Рівного. Дехто із землеробів здійснював швидку відгодівлю беконних поросят до живої ваги 86-96 кг. Поросята викупувалися м'ясокомбінатом BACON EXPORT в Дубно. Покупець забезпечував селян племінним матеріалом і попередньо укладав угоду про забезпечення молодих поросят бажаних якостей. Через дешевизну робочої сили тільки невелика кількість селян виявила бажання запроваджувати нові технології до тваринництва. Тільки Вацлав Вік був першим в селі, хто завів у стайні поїлки, а воду в резервуар качав за допомогою вітрової енергії. На стрісі господарської будівлі йому поставили вишку з вітряком, який за допомогою передаточних зубчатих коліс приводив в рух помпу. Описаний спосіб використання вітрової енергії не отримав широкого розповсюдження і одного разу під час сильного вітру всю систему скинуло зі стріхи.

Більшість землеробів в селі, не тільки багатших, але і середніх та бідніших, не зважаючи на кризу до 1939 року, добилися значного господарського розвитку, що вплинуло на культурне та суспільне життя.

Визначну роль при організації чеського шкільництва та культури відіграла Чеська матиця шкільна (Чеське шкільне товариство – прим. перекладача) з центром у Луцьку, створена в 1923 році на основі програми, ухваленої з'їздом представників чеських сіл на польській Волині в 1921 році. Чеська матиця шкільна весь період існування польської держави опікувалася чеським шкільництвом, народною самосвідомістю і залишалася найважливішим чеським товариством на Волині до 1939 року. Утримувала 11 приватних чеських шкіл, з яких 3 міських - в Луцьку, Здолбунові та Рівному. Фінансування чеського шкільництва забезпечувалося добровільними збірками при всяких нагодах (весілля, хрестини, похорони та різні громадські акції).

Значну допомогу чеському шкільництву надавала і влада ЧСР. Середню та вищу освіту в польських освітніх закладах отримала мала кількість краян.

Зразу після I світової війни мешканці Дібрівки вирішили побудувати нову школу. Навчання в приватному будинку у Рудольфа Гамачка ставало все більш непосильним через зростаючу кількість дітей і малу площу приміщення. Фінансові ресурси були отримані шляхом добровільних збірок (пожертв) окремих мешканців та при допомозі держави, будівлю побудували шляхом громадської взаємодопомоги. Після закінчення будівництва в 1924 році сільська школа була урочисто відкрита за участі заступника голови державного польського шкільництва та всіх мешканців села. Йшлося про державну польську школу, де чеську мову вивчали двічі на тиждень. Першим учителем, точніше учителькою, в новій школі була Софія Белявська (Софія Белявська та її чоловік Ігнатій Белявський в 1929-1933 роках вчителювали в селі Гільча, джерело: Huleš Česka na Volyni, 1992, – прим. перекладача), далі тут навчали Філаровські Штефан, Вацлав Демисюк, Людміла Піхртова, Йосеф Пасек та Гайдукова Крістіна. Тільки вчителька Піхртова та Йосеф Пасек володіли чеською мовою, оскільки походили з Чехії, дець з Сілезії, (інші вчителі не були чехами і чеську мову знали тільки трохи). Вчитель Демисюк одружився з Емілією Стрийовою, купив собі в селі господарство з невеликим наділом землі від Ярослава Кубіна, на якому після виходу на пенсію господарював з дружиною. Як громадянин чеської національності реемігрував до ЧСР. Вчителі, що працювали в селі, присвячували молоді час не тільки в школі, але і по за нею, керували дитячим театром, допомагали в різних спілках, гуртках для розвитку культури та громадського життя в селі.

Довгими зимовими вечорами в чеських родинах любили багато читати, дуже часто практикувалося це так, що всі слухали і водночас займалися різними домашніми роботами. Після переселення читали книги, привезені з Чехії, які позичали один одному. Пізніше організували сільську бібліотеку у Вацлавівів. Книги та часописи замовляли в Чехії, частина з них, зокрема чеські підручники отримувала бібліотека в дарунок від різних інституцій в ЧСР.

Невелику бібліотеку мав і Йосеф Кадлец. Після війни краяни отримували часопис “Hlas Volyně” та “Buditel”, які видавав автор Перни в Квасилові. Пізніше “Krajanske listy”, що видавалися та редагувалися Йосефом Фойтікем в Луцьку. “Krajanske listy” відіграли визначну роль в моральній підготовці волинських чехів до участі у II світовій війні. Допомогли їм

зрозуміти сутність німецького фашизму та його цілі у заволодінні всього світу. З батьківщини отримували ряд часописів: “Zemědělská jednota”, ілюстрований часопис “Hvězda”, “Ahoj”, “Milotický hospodář”, “List pani a dítvek” та інші.

Післявоєнна економічна кон'юнктура та постійне зростання життєвого рівня безумовно мали вплив на швидкий розвиток культурного та суспільного життя в селі. Засновувалися різні спілки, гуртки, де зосереджувалося громадське життя, що впливало на розвиток культури та звільнення батьківщини. В 1920 році заснував Франтішек Дворжак хор, яким по черзі керував з Йосефом Кадлецем. На той час хор мав добрий рівень, про що свідчать чільні місця, які він займав на всяких співочих конкурсах, головню на Волині. Крім цього заснував духовий оркестр з музикантів чеських сіл Мартинівки та Яновки. Після виникнення другого оркестру, заснованого Кадлецем, його оркестр розпався і він свій вільний час присвятив винятково молоді, керував хором, навчав дітей грати на музичних інструментах. Також працював з молоддю і в сусідніх селах. В 1931 році заснував гурток чеської молоді і в чеському поселенні Хомоут (нині село Зелений Гай – прим. перекладача).

Наступним відомим музикантом був Теодор Кадлец, який заснував власний оркестр, відомий пізніше в усій околиці. В оркестрі грали чотири його сини та інші мешканці Дібрівки, зокрема Йосеф Моравец та його син Йосеф, Стрия Йосеф, Крушіна Богуміл, Затрапа Йосеф, Кубачек Вацлав та інші. Його найстарший син мав надзвичайний музичний талант, свої музичні знання доповнював вивченням відомих чеських оркестрових новинок, які замовляв в Чехії, і навіть сам писав музику. Його улюбленими композиторами були Карел Вацек, Вейвода та інші. В якості текстів для своїх пісень використовував вірші молоденького Главачка з села Ульбарів (нині село Нагірне – прим. перекладача). Хоча між ними була велика різниця у віку, стали добрими приятелями. Ростіслав Главачек вивчився на вчителя і вчителював в Омелянщині та інших чеських селах. Після реєміграції до ЧСР працював довгі роки на посаді редактора районної газети в Подборжанах.

Наступним культурним проявом був любительський театр, який заснував та режисерував Карел Вацлавік. Театр давав вистави, в основному, взимку, виставу продовжував танцювальний вечір. Театральні п'єси замовляли в Чехії. Театральний гурток з невеликими перервами у війну підтримав свої традиції аж до реєміграції.

Далі потрібно згадати про деякі культурні та громадські події, які щороку повторювалися. У великодній понеділок хлопці помлазкою (прутиком – прим. перекладача) стьобали дівчат по спині, за що ті потім давали крашанки та пригощали горілкою. В ніч з першого на другий день Трійці молодь веселилась, жартувала, що завжди закінчувалося веселими пригодами. На другий день кожен пастух намагався не бути останнім при вигоні корів на пашу, щоб як “говняж” не стати об'єктом посміховища серед інших. 15 серпня на свято “пані Марії”(Успіння Пресвятої Богородиці за старим стилем – прим. перекладача) відбувався хресний хід і за шість тижнів опісля престольне свято. Престольне свято тривало три дні. Починалося в неділю вечором

танцювальним балом. В понеділок зразу після обіду продовжувалася “гарна”, танцювали до світанку. На третій день у вівторок була “сусідська” тільки для одружених.

Любили і дівчачі забави, які відбувалися час від часу, коли дівчата до півночі обирали собі кавалерів для танцю і знову у вересні перед рекрутським набором. На Степана, другий день Різдвяних свят, після обіду відбувалися дитячі маскарadi. З цієї нагоди дітям роздавали подарунки, а увечері продовжувалися гуляння дорослих. Коли не було гулянь на Степана, то старий рік закінчувався сільвестровими (напередодні Нового року) гуляннями з різними сценками. Вчителі складали програми та проводили репетиції.

Великою подією в селі були весілля. Вони тривали два дні. Перший день весільний обряд відбувався у нареченої, а другий день гуляння продовжувалися у нареченого. Після батьківського благословіння весілля від’їздило вінчатися до церкви у Грушвиці. По дорозі туди і назад весілля роздавало (розкидало) спостерігачам печиво та частували їх питвом. На зворотній дорозі весілля зупиняла пожежна команда. Начальник вітав молоде подружжя, а наречений давав гроші пожежникам на могорич. Весілля продовжувалося танцями. Окрім запрошених на весілля ходили жінки, яких називали “щитасі”(мордочки). Вони, звичайно, не танцювали, але дивилися на весілля, щоб потім розповідати про нього в селі. Коли обоє новоодружені походили з Дібрівки, то збирався весь весільний кортеж і з великим шумом та гамором йшов від нареченої до нареченого. Вони несли з собою весільний посаг нареченої, включаючи тварин та різні предмети. Посаг збільшувався за рахунок речей сусідів. Часто траплялося так, що отриманий в такий спосіб посаг, шукали у нареченого декілька днів.

В 1924 році в селі побудували нове пожежне депо та організували пожежну команду, яка на той час мала на озброєнні ручну помпу. Першим начальником був Бачовскі Ян, після нього Затрапа Йосеф, а перед другою світовою війною Гавлічек Йосеф. Пізніше, аж до самої реєміграції, Гамачек Ян. Пожежна команда користувалася великою повагою не тільки у своїх односельців, але і у місцевого населення з сусідніх українських сіл, де досить часто приймала участь у ліквідації пожеж та збереженні їх скромного майна. Крім того пожежники організовували всякі громадські акції, свята, бали і мали своє незамінне місце на весіллях та похоронах.

Довгими зимовими вечорами, інколи вже після обіду, жінки дерли пір’я для посагу дівчат. З дівчатами ходили дерти також хлопці. Найчастіше сиділи в сусідніх кімнатах, грали карти, робили різні витівки або звеселялися горілкою. Завершенням було “додерня”, яка закінчувалася невеликим пригощенням. Традиційними стравами були пончики, ватрушки та печене м’ясо і, звичайно, не обходилося без питва (самогонка).

Для розвитку культурного та громадського життя в селі досить доклалися два шинки з великими танцювальними залами. Перший шинок побудував Ярослав Кубін в 1925 році. Це була дерев’яна будівля, побудована його садку навпроти будинку господаря. В садку з незапам’ятних часів стояв дерев’яний хрест, які тоді ставили на роздоріжжях. З нагоди відкриття шинку

в селі відбулися великі урочистості. Це було 15 серпня 1925 року, коли в Дібрівці відбувався хресний хід. Ще до обіду зібралися мешканці біля згадуваного хреста, де грушвицький священник відправив службу за підтримки хору, керованого Йосефом Кадлецем. Після служби та освячення хреста миряни направилися до недалекого чеського кладовища. Під час руху ритм кроків підтримував духовий оркестр під керівництвом Теодора Кадлеця. На кладовищі відбувся наступний релігійний обряд. Після закінчення його всі повернулися до нового відкритого шинку, де свято продовжувалося танцювальним балом, що тривав аж до ранніх годин. Десь біля 1928 року Ярослав Кубін розпродав все своє майно, включно з шинком, односельцям. Шинок тоді купив Вацлав Самец, будівлю розібрав і побудував з неї житловий будинок. В той час в 1929-1930 роках побудував новий шинок, а пізніше велику танцювальну залу Станіслав Драгоун, де зосередилося культурне та громадське життя аж до часу переселення в ЧСР.

Великим прогресом було встановлення радіо. Десь біля 1930 року в селі з'явилися перші детекторні радіоприймачі, власниками яких були Владімір Бортфайт, Вацлав Шрек, Йосеф Кадлец, Денисяк Вацлав та інші. Сусіди після роботи та в неділю сходилися біля приймачів, щоб через них дізнатися про життя в ЧСР. Жили їй радостями та проблемами. В 1937 році після смерті Т.Г. Масарика в селі була жалоба. І в 1938-39 роках з жалем та болем переживали мешканці найгірші часи для батьківщини, часи втрати незалежності та окупацію.

V. ВІДНОСИНИ МІЖ НАСЕЛЕННЯМ

Польська влада спочатку була приязною з чехами, так само як і польська громадськість. Такі відносини були причиною позитивного відношення краян до Польщі. Поки жив маршал Пілсудський, відносини Польщі до ЧСР і до чехів на Волині були більш-менш толерантними та приятельськими. Після його смерті в 1935 році, польська бецьківська реакція розпочала кампанію проти ЧСР. Особливо важкі хвилини переживали краяни у вересні 1938 року в часи Мюнхена, коли Польща об'єдналася з фашистською Німеччиною та Угорщиною при поділі ЧСР. В критичні часи редактор Йосеф Рейсек з Московщини пророкував в "Krajanských listech" підписання польсько-чеської державної унії. Тоді б виникла держава з 52 мільйонами населення. При достатній кількості людських ресурсів в Польщі та техніки в ЧСР вона могла б гідно протистояти гітлерівським загарбницьким апетитам. Польська влада навпаки почала проти чеської влади боротьбу. В польських кругах лунали голоси про загнанні чехів "до Праги" чи їх виселення на бідні заболочені торфяно-піщані землі Полісся (басейн Прип'яті) на півночі Волині. Неблаговидну роль в античеській кампанії відіграли католицькі священники та вчителі. В деяких випадках змушені були чеські діти зі сльозами на очах викрикувати гасла "Геть з чехами", або навіть "Вигнати пепіків". Лише після 15 березня 1939 року та утворення протекторату наміри польського уряду змінилися і стали навіть приятельськими.

В серпні 1939 року керівництво Чеської матиці шкільної скликало неофіційні збори керівників чеських поселень на Волині, які відбулися у Луцьку. На зборах виступив чехословацький посол Д-р Юрай Славік, який познайомив присутніх з ситуацією в Європі та про війну, яка наближається. Волинські чехи пообіцяли підтримувати чехословацький визвольний рух, який тоді складався з втікачів з ЧСР. В своєму меморандумі висловили бажання після війни повернутися до звільненої батьківщини.

Дещо по-іншому вела себе польська поліція з українцями. Вважали їх відсталою етнічною групою населення зі слабо розвинутою національною свідомістю, яку можна легко полонізувати. З цією метою поляки всюди відкривали польські школи, в яких вивчення української мови, як предмету в міських школах було не обов'язковим. Тільки в 11 сільських школах по всій Волині вчилися на українській мові. Пропагували та всесторонньо підтримували перехід до католицької та римо-католицької віри.

У державних органах на всіх рівнях керівництва виключно поляки, які зверхньо відносилися до українців та інших меншин. Явна насильна полонізація викликала опір українського населення. Православ'я стало його основною силою проти денаціоналізації. Православне духовенство, що мало в більшості російське коріння, перейшло на українські позиції і такий спосіб українська мова стала офіційною мовою православної церкви.

Зростала національна самосвідомість, націоналізм і навіть шовінізм. В 1928 році була заснована Організація українських націоналістів під керівництвом української інтелігенції. Члени цієї організації навіть провели в 1927 році замах на польського міністра внутрішніх справ. Про діяльність українських націоналістів та бандерівського руху буде написано пізніше.

1.Зв'язки зі старою батьківщиною за два покоління практично зруйнувалися. Краяни знайомилися з життям в ЧСР через радіо. У Йосефа Кадлеца було радіо зі слухавками і він постійно слухав чеське радіо. Як музиканта його цікавили музичні новинки, сам переводив мелодії на ноти для окремих інструментів, збагачуючи репертуар дів'яцького оркестру.

Владімір Барфайт купував в Чехії грамофонні платівки та програвав їх односельцям, звеселяючи їх. Пізніше, за часів окупації і зразу після неї, використовували грамофон для танцювальних вечоринок. В 1938 році Владімір Вік у віці дев'яти років разом зі своїм двоюрідним братом Владіславом Віком з Грушвиці поїхали в супроводі католицького священника Йосефа Стржіжа в ЧСР з метою отримання повної чеської освіти. Спочатку мешкали в Празі в "Будинку закордонної молоді", де закінчили звичайну школу та два роки відвідували гімназію, а третій рік в Оставі. Під час окупації змушений був навчання в гімназії завершити і до кінця війни працював допоміжним працівником у пана священника Стржіжа на його господарстві в Старе Беле під Остравою. Після війни закінчив сільськогосподарський вуз в Брно. Працював в якості фахівця з сільського господарства на різних посадах, викладав у вузі, був головою колгоспу (JZD) і більше ніж 10 років виконував функції голови районної спілки землеробів в Ічіні. Став досвідченим фахівцем та шанованим мешканцем міста Лазне Белоград.

Х висококовський зліт в Празі відвідали в якості глядачів Бачовські Ян та Кубачкова Марія, які після повернення розповідали сусідам про свої враження від відвідин ЧСР.

Такі, в більшості, непрямі контакти з батьківщиною мали, зрозуміло, як наслідок те, що, не маючи інших джерел інформації, вони ідеалізували все чеське, вважаючи його найкращим. Тому після війни, повернувшись на батьківщину, вони були гірко розчаровані, коли ілюзія зникла.

2. Міграція та еміграція. З огляду на значний популяційний ріст населення та не обмеження можливостей купівлі орної землі в околицях, почалася міграція мешканців Дібрівки. Переселялися туди, де розпродавалися великі маєтки або земля місцевого населення. В 1922 році Душанак Владімір та його брат Йосеф разом з Ярославом Самецом переселилися до Михайлівки. Вацлав Звержіла, приймак Востржелів, після смерті дружини Вілгамки, вдруге одружився та переселився до Глинська, звідки походив.

В 1926-27 роках Брати Кубінови Ярослав та Ян, а з ними Владімір Бачовські і Йосеф Брфайт продали свої сільськогосподарські маєтки місцевим мешканцям та дешево купили землю в Шалові, де в той час продавалося дворянське землеволодіння, власник якого мешкав у Луцьку. Так виникло наступне чеське поселення Шалава поруч з головною дорогою, що з'єднує міста Дубно та Луцьк.

Ніхто в той час не емігрував з Дібрівки за кордон.

Життя чехів на Волині при польській владі було багатим і, не зважаючи на кризу 1929-1933 років, досягло значного економічного росту. З ростом життєвого рівня розвивалося культурне та громадське життя. З шанобою згадуємо всіх тих мешканців, які весь свій вільний час присвятили всебічному розвитку та життю села, своєю наполегливою працею виховували у мешканців народну самосвідомість та любов до старої батьківщини. За це їм велика подяка.

VI. НІМЕЦЬКО-ПОЛЬСЬКА ВІЙНА (1939)

Нападом на Польщу 1 вересня 1939 року почалася II світова війна. Німецькі війська перейшли кордон Польщі. Хоча польська армія мужньо оборонялася, вона була переможена в нерівній битві з більш чисельною та сучасно озброєною німецькою армією. Англія та Франція, оголосивши війну Німеччині, обмежувалися лише гучними заявами, але ніяку пряму допомогу Польщі практично не надали. Польські війська відступали та попадали в полон. Вже 16 вересня німецькі війська перейшли західний кордон Волині на річці Буг та окупували Володимир Волинський. Зі східної Польщі проникли на північний захід Волині біля Ковеля. Питання окупації Волині могло бути вирішене на протязі декількох днів.

Від початку війни по дорозі від Луцька на Дубно, Львів прямували сотні біженців. Це були люди, які втікали від фронту, працівники різних центральних органів та залишки розбитих військових підрозділів, дехто з них під час переходу квартирував в Дібрівці. Мешканці всіляко їм допомагали,

знаходили всяке можливе харчування, а при відході забезпечували всім необхідним, передусім харчами. Від них довідувалися про жахіття бомбардувань міст та сіл. Частина біженців була впевнена, що західні держави підтримають Польщу воєнно та матеріально, а СРСР розірве договір про ненапад з Німеччиною і прийде на допомогу знекровленій Польщі. Тому польський офіцер з евакуйованої льотної школи, коли вранці 17 вересня пролетіли над Дібрівкою 3 ескадрильї винищувачів, сказав іншим “Це радянські винищувачі”. Нарешті ми дочекалися допомоги від СРСР. Дійсність насправді була іншою, увечері в село дійшла новина, яка вранці підтвердилася, Червона армія 17.09.1939 перейшла кордон Польщі. Коли про це довідався вже згадуваний офіцер (поручик), то рвав на собі волосся і кричав: “Це зрада Польщі!”, скинув свою військову гімнастерку на землю і топтався по ній. Потім у дворі Самеця добре розплакався. Сусіди довкола нього зі сльозами в очах прощалися з польською владою, яка їм забезпечила спокійне життя. З жахом очікували на прийдешні дні. Пізніше рознеслося по селу, що перед приходом РА, польські генерали, а за ними і влада в блискучих авто поїхали по дорозі в напрямку румунського кордону.

І цього разу військові події обійшли Дібрівку. Ніхто з мешканців на той час не перебував на військовій службі. Після початку війни мобілізували Владіміра Кочіну, місцевого коваля та Яна Кубачека. Обоє перебували в Рівному десь два дні. З огляду на швидкий розгром головних сил польської армії не були направлені до воюючих підрозділів і щасливо повернулися додому.

VII. ПРИ ВЛАДІ СОВЕТІВ (1939-1941)

Після 17 вересня 1939 року Радянська армія окупувала польську частину Волині. Мешканці Дібрівки прийняли новину про вступ Червоної армії зі змішаними почуттями. Були раді, що не попали під окупацію німців, але водночас боялися майбутнього. Багаторічна антирадянська пропаганда, яку вела польська влада, зіграла своє. Крайни мали виправдані побоювання стосовно колективізації, а з нею і втрату маєтку, який в дуже несприятливих умовах важкою працею нажили їх діди та батьки.

З великою цікавістю йшли подивитися на ситуацію, яка виникла на дорозі, де від Рівного до Дубно рухалися підрозділи Червоної армії. Над наступаючими військами кружляли літаки. Вояки були дисципліновані, мовчазні, по них було видно, як з пересторогою слідкують за докільям. Рядові вояки уникали контактів з місцевим населенням, тільки офіцери в короткій розмові запитували про життя мешканців. Коли отримували відповідь, що живуть непогано, то говорили: ”Будете жити ще краще, у нас в СРСР всього є в достатку”. На згадану тему незабаром виникло багато анекдотів. Перші враження після зустрічі були неоднозначними, мешканці були приємно вражені дружніми та приятельськими відносинами офіцерів та вояків, високою дисципліною солдатів. Менше їм подобалося матеріальне забезпечення. З подивом розглядали нову військову техніку, яку представляли

моторизовані підрозділи та авіація. Великим здивуванням для мешканців було, коли один з офіцерів зупинився, уважно подивився на Дібрівку і запитав, що це за місто. Був дуже здивований, коли йому сказали, що це ніяке не місто, а село Дібрівка. Це свідчило про перевагу чеських сіл на Волині в порівнянні з селами в СРСР.

Одночасно з приходом перших підрозділів Червоної армії по Дібрівці поширилася шокуюча новина, що в Чеському лісі знайшли шість розстріляних цивільних. Мова йшла про чоловіків середніх років. Лежали одягненими на землі під двома орішинами на місці, яке віддалене від дороги на декілька десятків метрів. Залишиться назавжди загадкою, про яких людей йде мова і якими були мотиви вбивства.

Між мешканцями тоді циркулювали домисли, що це були або німецькі шпигуни, які працювали в центральних владних органах, або високі польські урядовці, яких ліквідувала радянська розвідка (НКВД) перед приходом Червоної армії.

Обрані представники від людей Західної України та Білорусії одностайно вирішили приєднатися до СРСР. На цих теренах була встановлена радянська влада. Територія колишнього Волинського воєводства зазнала нового адміністративного поділу, саме: Волинська область з центром в Луцьку, Рівненська область з центром в Рівному, а залишок приєднали до Тернопільської області.

При новому територіальному поділі вдалося відкрити в Дібрівці свою власну сільську раду. Це дало для мешканців значну вигоду. Першим головою сільської ради був Карел Вацлавік, який перебував на цій посаді аж до Великої вітчизняної війни, секретарем був Вацлав Демисюк.

Місцеву польську школу замінили на школу з українською та російською мовою навчання, а чеську мову вивчали як окремий предмет. Спочатку працював учителем Вацлав Фогелгут, втікач з ЧСР, пізніше Вацлав Кржівка та Емілія Кубінова. Так само як і вона, ряд чеських дівчат в той час закінчували радянські педагогічні заклади та працювали вчительками.

Старші діти з Дібрівки відвідували семирічну школу в Грушвиці, де зовсім не вивчалася чеська мова. Досить часто школу відвідували військові політруки, які знайомили учнів з життям в СРСР та навчали радянських пісень.

Крім Вацлава Фогелгута в нашому селі знайшли дах над головою Отакар Камінські та Антонін Нехутни, які теж були втікачами з ЧСР. Мешканці села прийняли їх як своїх братів – посланців старої батьківщини, надали їм все необхідне, зокрема цивільний одяг та фінансову допомогу. Таке піклування їм втікачі віддячували працею в їх сільськогосподарських господарствах. Хоча в селі затрималися на короткий час, активно підключилися до громадського життя села. Приймали участь у складанні культурних програм, в яких і самі активно виступали. Одним з найбільш вдалих заходів були Сільвестровські (Новорічні) гуляння з веселими сценками та куплетами на зламі 1939/40 років, про які очевидці згадують ще сьогодні. Їх коротке перебування, незламна віра в перемогу над фашизмом, звільнення ЧСР пробудили в краян народну самосвідомість та посилювали ненависть проти фашизму. Ніхто з втікачів тут не

залишився надовго, в березні 1940 року поїхали на схід в СРСР, їх подальша доля невідома.

Зразу ж після приєднання Волині до СРСР почали реалізовувати великий проект по будівництву транспортної артерії (автостради), що з'єднує міста Львів, Дубно, Рівне в напрямку Києва завдовжки десь 300 км. Роботи розпочалися весною 1940 року. Будівельний матеріал довозили з далека, аж з Карпат. На будівництві використовували нову техніку для будівництва доріг, сотні вантажних автомобілів та тисячі робітників. Працювали тут і мешканці прилеглих сіл та польські військовополонені, більшість з яких були українцями та білорусами. Невелика частина з них була поселена в Дібрівці. Працювали під керівництвом колишніх молодших офіцерів та нижчого командного складу польської армії, після роботи могли вільно пересуватися. Після завершення будівництва ділянки дороги Дубно- Рівне їх перемістили далі на схід і про їх подальшу долю не було нічого відомо. З огляду на велике військово-стратегічне значення доріг, будівництво продовжувалося небувало швидкими темпами і вже в травні 1941 року дорога була практично побудована. Це викликало у людей виправдані побоювання стосовно військового конфлікту, що наближався.

Важкі часи проживали країни під час насильницької колективізації сільського господарства. Агітаційні заходи до організації колгоспів почалися ще на початку 1940 року. В селі відбувалися загальні збори мешканців, індивідуальні агітаційні бесіди з кожним господарем в сільській раді, але довго безрезультатно. Люди противилися, не хотіли віддавати свій маєток, нажитий важкою працею, заперечували колективне господарювання, до них дійшли слухи про важкі умови життя, бідність та голод колгоспників на Східній Україні.

Організацією колгоспів займався уповноважений товариш Володимир Береза, досвідчений партійний функціонер зі Східної України, ентузіаст боротьби за соціалістичне землеробство, який ніби то був на квартирі у Кубачків і від ранку вів агітаційну кампанію. Коли ж йому, не зважаючи на всі старання, не вдалося закласти колгосп, перейшов до тактики насилля. Спочатку покликав до себе найбагатших землеробів села і почав їм погрожувати тим, що поки не підпишуть заяву до колгоспу, буде змушений оголосити їх куркулями і вислати до Сибіру. Це викликало у людей панічний страх і за короткий проміжок часу всі заяви попідписували. Колгосп в Дібрівці був заснований в лютому 1940 року. Обрали правління, головних функціонерів. Виникли проблеми з виборами голови. Ніхто не хотів займати цю посаду, тому що не був впевнений, а що ж буде завтра. У людей ще були в пам'яті часті розправи з функціонерами при зміні влад під час I світової війни. Нарешті погодився Йосеф Стрия, який став першим головою колгоспу. Весною провели перший спільний посів зернових, посадили картоплю та звели коней у спільну стайню.

Згідно з радянським законодавством перейшли у державну власність промислові підприємства, банки, транспорт, відмінили приватну власність на

землю. У зв'язку з цим єдиний магазин змішаних товарів у Драгонів закрили, а натомість відкрили кооперативний магазин (кооперативу).

Незадовго після встановлення радянської влади, в 1939 році схвилювала громадську думку справа про арешт Владіміра Бачовського, батька трьох дітей, співробітниками НКВД. Ніхто тоді не знав і не відважився дізнаватися про причину його арешту. Тільки пізніше селяни дізналися, що його заарештували і вивезли в Сибір, де він живе в Омській області. На протязі II світової війни про нього не було ніяких відомостей. Після звільнення його дружина з дітьми разом з іншими мешканцями Дібрівки реемігрувала в ЧСР. З часом йому вдалося налагодити листування з родиною. В 1967 році приїхав на запрошення провідати свою родину та знайомих, після чого знову повернувся в СРСР. Помер в 1972 році. Колишній голова сільської ради в Дібрівці Вацлав Зумр, який долею випадку залишився в Дібрівці, поховав його в родинній могилі, де він лежить разом зі своїм батьком на чеському кладовищі.

І з інших чеських сіл на Волині під час колективізації для залякування вивезли декілька родин так званих куркулів на Сибір. Не можна навіть уявити собі чи описати, в яких нелюдських умовах там жили люди. Частина з них там померла, дехто пізніше під час II світової війни проникли через кордон до Західної Європи, а ті, хто міг воювати, записалися добровольцями в I ЧС армійський корпус в СРСР. Прийняли участь у звільненні батьківщини. Після війни залишилися в ЧСР. Пізніше до них приєдналися їх родини.

На зламі 1940/41 років по черзі були призвані на дійсну службу (військову) до Червоної армії такі мешканці села: Владімір Кубачек, Богуміл та Владімір Гамачеки, Вацлав Скалскі, Кола Носек та Владімір Копіца. Всі, крім Владіміра Копіци, загинули в II світовій війні. Владіміра Копіцу призвали 04.03.1941 до Харкова, після нападу на СРСР його підрозділ воював під Сталінградом та на інших ділянках фронту. Пережив усі страхоття війни, отримав декілька легких поранень. За військові заслуги отримав ряд військових нагород, зокрема медаль "За оборону Сталінграда". Став почесним громадянином. Додому щасливо повернувся 12.08.1945. Реемігрував до ЧСР і мешкає в селі Труженіце на Лоунську.

За роки влади Советів країни були змушені пристосовуватися до нового життя. Головним втручанням до їх основних соціально-економічних засад було знищення приватної власності на землю, насильна колективізація та страх перед вивезенням на Сибір. Це викликало антипатію більшості волинських чехів до радянського ладу і залишилося після рееміграції до ЧСР.

Ще важче було витерпіти нові відносини більшості українців, які повірили, що з приходом німців утвориться незалежна Україна. Частина молодих чоловіків втекла через Буг до Німеччини, окупованої Польщі, щоб приєднатися до німецьких служб.

VIII. НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКА ВІЙНА ТА ОКУПАЦІЯ

В неділю 22 червня 1941 року перед 4.00 год. ранку дібрівських мешканців розбудило гудіння авіаційних моторів, а пізніше вибухи, що

доносилися з міста Рівне. Ранок був такий самий як і інші, люди, які про ніщо не підозрювали, йшли займатися своєю повсякденною працею і вважали, що почалися великі військові навчання, які в ту пору були заплановані в Західній Україні. Був гарний сонячний день, сільські хлопці, як за звичай, їхали пасти колгоспних коней. Дорога на пашу перетинала автостраду, де був незвично жвавий рух військового транспорту, тому з проблемами дісталися на пашу. А ще з більшими проблемами назад. Після повернення з паші повідомили голову колгоспу та людей про незвичну ситуацію на автостраді.

По обіді пролетіли над Дібрівкою в напрямку міста Рівне десь 9 бомбардувальників з чорними хрестами на крилах. Над містом зіткнулися з сильною протиповітряною стріляниною, тому бомби скинули будь-де і при їх поверненні відбувся повітряний бій. Це не віщувало нічого доброго. Тільки над вечір до села дійшла новина про віроломний напад на Радянський союз фашистської Німеччини.

В той час вже тривали важкі бої. Німецька авіація, використовуючи і аеродроми в Фінляндії та Румунії, від 4.00 год. ранку безперервно бомбардувала всі більші міста та важливі залізничні вузли в прикордонних областях від Білого до Чорного морів. Несподіваний блискавичний напад без оголошення війни призвів до важких втрат радянської авіації на землі та в повітрі, паралізував залізничне сполучення, порушив зв'язок і це все спричинило паніку та сум'яття на всій території, що зазнала напад.

Одночасно почали наступ і німецькі наземні війська на південному стратегічному напрямку через Волинь на Київ. Німецькі танкові армії як лавина котилися в середину країни. Першими прийняли на себе удар радянські прикордонники, які в нерівному бою практично всі загинули разом з родинами.

На другий день після обіду приїхав в село партійний працівник з Рівного, попросив зібрати загальні збори селян, на яких інформував про віроломний напад Радянського союзу фашистською Німеччиною та запевнив, що Червона армія має достатньо сил та можливостей для відбиття нападу та знищення ворога. Виступив також і голова сільської ради Карел Вацлавік, який сказав, що відвічними ворогами чехів були німці і тому волинські чехи будуть допомагати СРСР перемогти Німеччину та приєднаються до боротьби за звільнення своєї старої батьківщини. В підтримку боротьби проти фашизму висловилися ще декілька селян. Пізніше по селу поширилася тривожна новина, що це був не партійний працівник, а німецький шпигун, який в такий спосіб хотів з'ясувати поведінку населення перед приходом німецьких військ. Це викликало страх перед покаранням німців у тих, хто виступав на зборах.

З неперервними боями, що чергувалися з охоплюючими проривами, відступав через Броди та Золочів 8 моторизований армійський корпус генерала Рябушева, який через нестачу пального був розбитий танковою армією фон Крейста біля міста Дубно. Залишки розпорошеного корпусу 03.07.1941 зайняли оборону на узліссі та в глибині Варковицького лісу, прикриваючи відступ піхотних частин по автостраді в напрямку на Рівне. Два дні відбивали натиск німців, що атакували з боку Дубно. На другий день увечері оборонці

спішно покинули позиції, залишивши зайве військово спорядження, і відступали по автостраді в напрямку до Рівного, Києва. Водночас з ними з глибини лісу переміщувався по дорозі через Дібрівку військовий госпіталь, а з ним і декілька закамфльованих вантажних авто, переповнених пораненими вояками. Селяни пропонували їм воду, продукти та все інше, що їм було потрібно. З відступаючими танковими підрозділами не було зв'язку, постачання, танкісти після використання пального безпорадно залишали боездатні танки. Біля дороги від Дубно до Рівного так було залишено щонайменше 15 танків.

В місцях оборонних позицій залишилася значна кількість техніки. Мешканці Дібрівки, маючи гіркий історичний досвід, забрали звідти зброю та амуніцію, і все старанно заховали. При збиранні залишених речей знайшли важко пораненого офіцера. Запропонували йому, що віднесуть його в село та нададуть допомогу, але він відмовився, очікуючи на збирачів поранених. Тому за ним увечері поїхав Йосеф Самец, відвіз у село та влаштував в шинку у Драгона. Там йому надали першу медичну допомогу та накормили. Відпочивши та окріпнувши, пішов у невідомому напрямку. Про його подальшу долю нічого не відомо.

Аж 06.07.1941 в селі з'явилися німці, декілька легковиків відокремилися від німецької колони і по загороженій дорозі попрямували до села. По Дібрівці авто їхали повільно, німецькі офіцери з відкритих авто розглядали село та його околиці. Біля алеї зрілих черешень авто зупинилися, з них вийшли молодші за званням офіцери, нарвали черешень і принесли іншим. Потім авто поїхали далі і приєдналися в селі Омелянщина до колони. Ніхто в селі їх не вітав, мешканці приховано спостерігали з вікон та дворів, тільки діти бігали довкола, розглядаючи авто. Коли німці поїхали, то з радістю повідомили батьків, що серед легковиків було авто з заводською маркою "Tatra".

Іншою була ситуація в українських селах, де німців вітали як визволителів. Українці вірили, що за допомогою Німеччини їм вдасться створити так звану Велику Україну. Члени організації українських націоналістів допомагали обеззброювати малі групи радянських вояків. Перед вступом німецьких військ зайняли місто Львів. Разом з німцями повернулися додому і українські націоналісти, які перед тим втекли до окупованої Німеччиною Польщі, де вступили до німецьких служб та пройшли спеціальний вишкіл в дивізійній школі в Кракові. Вони разом з місцевими членами організації українських націоналістів зводили особисті та політичні рахунки з українцями, які співпрацювали з советами. В українських селах діяли так звані громадські народні суди над радянськими активістами та комуністами в 1939-1941 роках. Більшість з них, якщо не встигли втекти до приходу німців, були страчені. Доходило до трагічних випадків, коли члени однієї родини страчували один одного (мати страчувала сина, син – батька, брат – брата тощо).

Так в Дібрівці загрожувала страта Карлу Вацлавікові, колишньому голові сільської ради та Йосефу Стрийові, голові колгоспу. Вони деякий час переховувалися від українських націоналістів. Завдяки солідарності та

мовчанню мешканців обоє пережили окупацію. Після звільнення Волині добровільно вступили до I ЧС армійського корпусу, приймали участь в боях на Дуклі та звільняли ЧСР. Обоє пережили війну, Карел Вацлавік повернувся військовим інвалідом без руки.

Безпосередньо після проходження фронту великою принадою для хлопців були різні пристрої, обладнання та амуніція з покинутих радянських танків. Не зважаючи на строгі заборони батьків, ходили сюди, щоб забрати, зокрема, порох, який отримували з боєприпасів у вигляді паличок і використовували як ракети для страхання дівчат. При одній з таких акцій, коли Йосеф Бачовскі та Вацлав Дворжак демонтували обладнання всередині танку, Станіслав Бачовскі стояв на танку та набоем з детонатором зішкрібав зелену фарбу з його поверхні і при цьому говорив: "Коли б батько Сталін бачив, як цей лак добре тримається". Раптом стався вибух і йому відірвало по лікоть руку. Це був перший важко поранений в селі з наступною тривалою інвалідністю.

I дорослі мешканці села ходили до танку відбивати алюміній, який в домашніх умовах переплавляли на каstrулi, пекачі та інші потрібні речі.

Від 1 вересня 1941 року Волинь адміністративно стала частиною імперського комісаріату Україна, головним містом якого стало Рівне, де керував представник державного управління – імперський комісар Еріх Кох. Частинами імперського комісаріату були 6 земельних комісаріатів, які розділялися на райони, в яких були органи придушення та поліцейські гарнізони, сформовані в основному з українських націоналістів. В кожному районі був німецький районний комісар (Kreislandwist), який відповідав за робочу силу та керував сільським господарством, в його підпорядкуванні були старости сіл. За вказівкою українських націоналістів функцію старости села обійняв Віктор Дудка, чоловічий кравець. Дружину його звали Амаля, дівоче прізвище Моравцова, вона була жіночою кравчиною. Дудка відмовився бути старостою і на цю посаду обрали Яна Гамачека. Секретарем був Вацлав Моравець.

Одним з перших розпоряджень була конфіскація радіоприймачів. За нелегальне прослуховування або переховування приймача карали на смерть. Завдяки тому, що вдалося Барфайту Владімірові та Вацлаву Моравцу радіоприймач сховати, пізніше служив постійним джерелом інформації про ситуацію на фронтах.

За часи окупації Волинь і вся Україна мали стати німецькими постачальниками. Окупаційний апарат намагався забрати в селі щонайбільше сільгосппродуктів, зерна, м'яса, молока та олійного зерна. Тому обмежили помел для власних потреб в млинах до 15 кг зерна на особу в місяць. До житньої муки змушені були в млині додавати третину ячної муки. Забрали сепаратори для молока. Коління свиней в домашніх умовах та помол в млині пов'язувався з примусовою здачею зерна та м'яса. Тому на Волині набув поширення домашній помол зерна та виготовлення рослинної олії з ріпаку та лянки. Життя в селі вернулося до доби матеріального господарювання, промислові виробы були зовсім відсутні. Селяни змушені були виготовляти

всякі вироби самі. Мова йшла не тільки про продукти, але і про мило, кухонний посуд, домоткане полотно та шкіру на взуття. Універсальним платіжним засобом стала домашня самогонка, яку варили практично всі, найчастіше з цукрового буряка, пшениці та картоплі. Звичним підсолоджувачем був сироп з цукрового буряка.

Від початку окупації євреї змушені були на верхньому одязі носити позначки у вигляді шестикутної зірки (зірка Давида). Вже восени 1941 року їх насильно зігнали в гетто у Варковичах та Рівному. Вийти з гетто можна було лише по перепустці. Працевдатні євреї працювали на дорозі за шматок хліба та декілька картоплин. Їх змусили віддати німцям все своє багатство, яке вони нажили. Нестерпні умови змушували їх втікати. Єдиним прихистком в ті часи були чеські села. Десь в травні 1942 року втекли з Варковицького гетто близько 20 євреїв до Дібрівки, де шукали схованку. Зразу ж за ними приїхали українські поліцаї і всіх переловили. Обіцяючи їм волю, від них вимагали залишки цінностей, які ще в них залишилися. Потім відігнали до краю дібрівського лісу, де їх постріляли та закопали.

Пізніше в селі знову переховувалися декілька єврейських родин, серед яких і знайомі родини Абрума та Іцка. Ховалися в клунях, хлівах та на горищах. Селяни давали їм все необхідне, хоча за переховування євреїв їм загрожувала смертна кара. Невідомо хто виказав євреїв, українська поліція їх переловила та відвела до чеського лісу, де після нелюдських тортур нарешті стратила. Напевно ніхто зі старожилів не забуде той гарний день, який увечері був затьмарений плачем та зойками євреїв і закінчився декількома пострілами. Випадково того разу вдалося одному синові з родини Абрума втекти, пережити війну та переселитися до США. В ті часи єврейські погроми стали нормою. Один з найбільших був в Рівному, де було розстріляно декілька тисяч євреїв.

Нелюдські умови панували в таборах військовополонених в Рівному. Охороняли їх окрім української поліції і члени німецької молодіжної організації “Hitlerjung”. За розповідями очевидців вони використовували полонених як живі мишені при тренуваннях зі стрільби. В це важко повірити, але було так, що люди єврейського чи слов'янського походження мали значно меншу ціну, ніж звірі.

В 1942 році кожне село, а отже і Дібрівка, посилало людей на примусові роботи до Німеччини. Це стосувалося людей віком 23-25 років. Німці при цьому зважали на кількість землі в селі, на кожних 3 гектари землі повинна була залишитися одна робоча сила. В селі робили все можливе, щоб жодна особа не поїхала до Німеччини. Дітей з багатодітних сімей приписувала в багатих родинах, для ока укладали фіктивні шлюби, в сусідніх селах країни за плату зменшували свій вік аж на два роки. Потім у них виникли проблеми при виході на пенсію в ЧСР. Незважаючи на все це з Дібрівки на примусові роботи поїхала Лібуше Гамачкова.

Під час окупації була закрита місцева школа, повністю припинилося культурне життя в селі. Всяке громадське спілкування обмежувалося тим, що молодь сходилася в родинах, де були дівчата, грала всякі масові ігри, співали

народні пісні, таємно організовували танці під гармонію або грамофон. Старші мешканці ходили на розмови до родичів або сусідів, чоловіки грали карти, смакуючи самогон, жінки займалися домашньою працею або взимку дерли пір'я.

Українські націоналісти швидко розпізнали справжнє обличчя німецького фашизму. Поступово розтанула їх надія на утворення "Самостійної України". Коли ж їм комісар Еріх Кох на з'їзді української інтелігенції в Рівному в 1942 році ясно сказав, що українці не здатні керувати, а ними повинен керувати великий німецький народ. В той час вже почали переслідувати та арештовувати головних функціонерів Організації українських націоналістів. Серед них був заарештований і поміщений в концентраційний табір лідер Степан Бандера. Це значно послабило взаємну довіру, українські націоналісти тільки для ока співпрацювали з німцями. Насправді почали розвивати власну діяльність для створення самостійної України.

Боячись, щоб українці не об'єдналися з поляками в боротьбі проти них, німці намагалися посварити їх між собою. Навмисно поширювали повідомлення про те, що західна Україна раніше належала Польщі і тому тут будуть жити і панувати поляки, посилюючи свій вплив на цю землю. Тому вже в 1942 році почалися перші спочатку загадкові вбивства окремих осіб та цілих сімей польської національності. Навесні 1943 на Великдень німці готувалися масову страту в'язнів у всіх волинських в'язницях одночасно. Українській охороні не довіряли і тому разом з ними в'язниці охороняли угорські вояки. Перед самим Великоднем українські охоронці повстали, перестріляли угорських охоронців і випустили на свободу тисячі в'язнів, одночасно з усіх в'язниць. Самі ж зі зброєю в руках пішли в ліси, де і стали ядром Української повстанської армії (УПА). Також перед Великоднем 1943 року Організація українських націоналістів (ОУН) поставили за мету вигнати або винищити поляків та євреїв до кінця року (це твердження викликає сумнів, бо в УПА воювали і євреї – прим. перекладача). Підрозділи УПА спочатку вбивали окремі родини та спалювали цілі польські села. Нікого не милували, вбивали беззахисних жінок, дітей та старих. Поляки втікали до міст під захист німців, вступали до німецької поліції і разом з німцями мстилися українцям. На території села Дібрівка мешкали 4 польські сім'ї. Йозеф Лапушек – шляховик та два брати Станьковські зі старими батьками, господарювали на малих земельних ділянках, мешкали біля дороги, що з'єднує Дібрівку з Грушвицею. Це були шановані і працьовиті люди, які з чеським населенням жили в мирі та злагоді. Йозеф Лапушек мешкав біля дороги (автостради) в малому будинку, де за 1 км від села. Боячись раптового нападу бандерівців, поступово побудував паркан висотою 3 метри, яким обгородив всю скромну оселю, створивши невелике укріплення. Від будинку вів таємний підземний хід на декілька метрів в поле, де був замаскований вихід.

На початку серпня 1943 року Владімір Самец з сином пізно увечері поверталися з поля до дому. Коли переїздили автостраду, почали перед ними з темряви канави виринати людські постаті. Це були бандерівці, які приїхали

ліквідувати родину Лапушеків. Їх командир зупинив Самеців, запитав ім'я, хвилинку радився з групою, що з ними робити. Після наполегливих прохань обох, бандерівці вирішили відпустити їх і під присягою, що не розкажуть про акцію, дозволили від'їхати додому. За недотримання обіцянки їх чекала смерть або відрізання язика. Після повернення додому з острахом чекали, що ж буде далі.

Десь о другій годині ранку побачили велике вогняне сяйво в тому місці, де мешкала родина Лапушеків. Пізніше, о третій годині хтось почав стукати в двері у Самеця. Це була пані Лапушеків з сином Маріаном, попросили сховати їх в клуні в соломі. Вранці прибігли в село старий Лапушек з дочкою Геленою, розповіли селянам про страхи, які вони за цю ніч пережили. Двадцять хвилин роздумів про долю Самеців вистачило, щоб Лапушкови взяли саме необхідне і втекли таємною стежкою в картоплю, пані Лапушкова ще встигла втекти в Дібрівку, Лапушек і дочка через оточення оселі змушені були залишатися в рядках картоплі аж до ранку.

Бандерівці оточили оселю, зайшли в середину. Коли родину не знайшли, оглянули околиці, забрали речі, вивели худобу, а оселю спалили. Того ж дня Йосеф Самец заховав в мішки родину Лапушеків, зав'язав, навантажив на віз, прикрив соломною і таємно відвіз до Рівного. Так врятували родину Лапушеків. Пізніше ніби то вони переселилися в Польщу і жили на теренах Західної Польщі.

Трагічно закінчила родина Станьковських. Вони, коли дізналися про напад на родину Лапушеків, взяли з собою найнеобхідніші речі та переселилися до Рівного. Оскільки це було після жнив і в коморі залишилося багато збіжжя, вирішили через тиждень таємно повернутися назад, завантажити збіжжя та інші необхідні речі та відвезти все до Рівного. Це для них було фатальним. Бандерівці їх помітили і увечері напали. Після катувань їх вбили, а тіла вкинули в колодязь. Обидві оселі після розграбування спалили. Люди в селі чули їх плач та крики, бачили як горіли садиби. Ніхто не відважився їм допомогти, бо їх могла чекати така ж доля. Так загинуло тисячі невинних людей.

В такий самий спосіб бандерівці знищували і чехів. Вбили декількох краян, передусім з католицьких родин або змішаних шлюбів з поляками. Незабаром за вказівкою свого керівництва, багато хто з яких перед війною вчилися в Закарпатті, вони почали відноситися до чехів краще. Навпаки, намагалися залучити їх до своїх лав. Казали, що коли чехи хочуть жити з ними, то мусять разом воювати. Планували, що в майбутньому, коли виникне самостійна Україна, волинські чехи можуть бути використані як посередники при торгівельних відносинах між аграрною Україною та промисловою ЧСР.

В 1943 році почалося багатовладдя в різних місцях та умовах. Німці, бандерівці, поляки та радянські партизани. Реакцією на важкі умови німецької окупації та для оборони проти терору чеська меншина заснувала вже в кінці 1941 року нелегальну антифашистську організацію "Бланік". Головними організаторами були учитель Владімір Кноп з Мирогощі (псевдонім Я. Влчек), редактор краянських листів в Луцьку (псевдонім Я. Вінарцік) та

інженер Їржі Лізалек, який працював під іменем Брож. Головною метою організації мало бути посилення народної самосвідомості чеської меншини та підготовка її до масового вступу до Чехословацького військового підрозділу в СРСР:

- видання нелегального часопису та листівок вістей,
- організації групи безпеки, яка б попереджувала несвідомих одинаків перед будь-якою співпрацею з окупантами.
- побудова інформаційної мережі для отримання відомостей про переміщення ворожих військ та діяльності окупаційних властей,
- нагромадження зброї, боєприпасів та інших військових матеріалів, організація навчань по поводженню зі зброєю, керуванням авто та мототранспортом і надання першої медичної допомоги,
- організація мережі диверсантів, які б порушували зв'язок.

Територіально організація була в 1943 році розділена на 5 округів, з шістьма підрозділами, кожен з яких складався від 3 до 9 груп. Одна локація представляла одну групу. В 1943 році в Дібрівці була організована група. Командиром був Карел Вацлавік старший. Членами були два його сини Карел та Вратіслав, Ян Буреш, Йосеф Сатрапа, Йосеф Гавлічек, Владімір Барфайт, Йосеф Стрия, Мірослав Кубін, Йосеф Черни, Владімір та Ян Гамачек, Владімір Бачовські та інші.

Зібрання групи відбувалися по-черзі в окремих членів, найчастіше в оселі Владіміра Барфайта, де після обговорення програми відбувалося спільне прослуховування радіопередач з дотриманням всіх заходів безпеки. Інформація про ситуацію на фронтах посилювала народну свідомість членів та впливала на подальшу діяльність групи. Організаційно дібрівська група Бланіку відносилася до II округу. Працювала до половини 1943 року під керівництвом Ростіслава Главачка а потім Йосефа Мойдла.

Центральне командування організації "Бланік" познайомила на переговорах Організацію українських націоналістів про цілі та завдання організації. Тим самим переконала бандерівців облишити їх вимогу, щоб волинські чехи вступали до іншого організованого підрозділу названого Чеська повстанська армія. Навіть, коли були з'ясовано відношення Бланіка до ОУН, траплялися напади на окремих краян, в результаті чого загинуло декілька десятків чехів.

Організації Бланік вдалося виконати завдання, поставлені перед нею. В першу чергу вивела чеську меншину з міжнаціональних братовбивчих протистоянь на Волині. Не дійшло до масового винищення чеського етносу ні з боку німців, ні з боку українських націоналістів та інших військових організованих груп, в тому числі і банд грабіжників.

ІХ. ЗВІЛЬНЕННЯ В 1944 РОЦІ, ВСТУП ДО ЧС АРМІЇ

Вже на початку січня, зокрема в нічні години, було чути гуркіт гармат. Це було передвісником наближення фронту. Краяни нетерпляче чекали

звільнення, вірили, що так само як і в минулому фронт обійде село. Дійсність насправді була інакшою.

Другого лютого 1944 року перед полуднем приїхав в село німецький тиловий підрозділ, який приготував квартири для відступаючих від Києва німців. Після полудня в село від автостради хлинули залишки розбитих різних родів військ, танки, артилерія та моторизована піхота. Цього разу це вже не були надмірні, набундючені та самовпевнені гордині, а виснажені, неголені та вошиві люди. Нарешті після шеститижневих неперервних боїв їм дали відпочити. Після розквартирування та виставлення охорони вояки зайнялися особистою гігієною та ремонтом військової техніки.

Родина Самеців була дуже здивована, коли один з офіцерів раптом почеськи запитав, де тут взялися чехи. Йому пояснили, що тут живуть вже більше ніж сімдесят років. На що він відповів, що походить з Судет. Далі продовжував, чи відомо їм про те, що разом з Радянською армією наступає і чехословацький підрозділ, з яким вони мали честь зустрітися в боях за Київ. Самецові не подали виду, що про щось таке знають, хоча були добре поінформовані про існування такого підрозділу через посередництво організації “Бланік”.

Незабаром після смеркання більшість втомлених вояків лягла спати, охорону забезпечували лише поставлені патрулі. Десь біля другої години ночі оголосили тривогу, після того як радянські розвідники непомітно проникли в село, знешкодили патруль і два вояки увірвалися в будинок Антоніна Кубачка, вбили одного сплячого німецького вояка, а іншого поранили. Після цього почалася перестрілка, в результаті якої було вбито одного радянського солдата. Інші сіли на коней, почали стріляти по вікнах та від’їхали в напрямку Мартинівки. На протязі двох годин німецькі вояки під охороною танків залишило село, рухаючись по дорозі в напрямку автостради. Зразу ж після них прийшли довго очікувані радянські вояки. Мешканці села вітали їх, надіючись, що для села війна вже закінчилась. Але помилилися.

Відступаючі німецькі війська 2 лютого 1944 зайняли вигідну оборону за Дібрівкою по обидва боки від автостради в навколишніх лісах. Мали на меті сповільнити наступ радянських військ в напрямку від Києва та забезпечити охорону для відступу підрозділам по автостраді в напрямку Дубно. Вже пізніше селяни дізналися, що німецькі війська, розквартировані в Дібрівці, були частиною цього охоронного угруповання. Німці надіялися, що достатньо відірвалися від наступаючих радянських військ і мають достатньо сил для відбиття раптового нападу. Напад на німецькі війська в Дібрівці вважали акцією партизанів.

Тим часом 2 лютого після полудня радянські підрозділи, які наступали по дорозі від Рівного на Млинів зайняли сусіднє село Мартинівку. Звідти увечері радянська розвідка проникла в Дібрівку.

Німці, вважаючи, що напад на них вчинили партизани, хотіли помститися мешканцям. Тому наступного дня перед полуднем після короткого мінометного обстрілу (підготовки), пошкодження декількох будівель на краю села вигнали мешканців з будинків, льохів і гнали їх перед собою далі по селу.

Радянські вояки вперто оборонялися перед переважаючими силами німців. Напад було зупинено біля Вегріхтів, сильна стрілянина та декілька поранених німецьких вояків примусили нападників відступити. Під час цього всього безладу селяни порозбігалися і поховалися по льохах та будівлях. Один німець ще встиг кинути ручну гранату в льох у дворі Стриїв, де переховувалося декілька осіб. На щастя граната попала в перину, стався вибух, в результаті якого було легко поранено в руку стареньку Кадлецову. Коли бій затих, старий Кадлець в невловиму мить покинув льох і вирішив повернутися до своєї садиби, щоб відв'язати та вигнати домашню худобу зі стайні, яка горіла, і забрав з собою це найцінніше – свою скрипку. Це коштувало йому життя, бо німці при відступі його застрелили. Родина пізніше знайшла його мертвим, зіпертим в кухні на стілець, а в заляклій правій руці він тримав свій улюблений музичний інструмент.

Після відбиття нападу радянські вояки з часом відійшли, залишивши тут декілька висунутих патрулів. Вони замаскувалися і з укриттів спостерігали за переміщенням німців. Після полудня в селі був відносний спокій, а увечері відбулася артилерійська перестрілка. На велике щастя так звана місцева частина Дібрівки лежала на невеликому схилі, тому міни та снаряди в більшості минали, долітаючи до дороги, яка вела до Мартинівки. Пізніше німці перенесли вогонь прямо на Мартинівку, де стояли радянські війська.

Німці не облишили думку про помсту і тієї ж ночі запалювальними снарядами підпалили два житлові будинки та двадцять одну клуню. Вся місцева частина Дібрівки була у вогні, полум'я шугало високо над селом, вогняне зарево серед темної ночі (тоді не було снігу) освітлювало всі околиці. В такий спосіб німці отримали добрий огляд місцевості, виявляли пересування радянських військ та перешкоджали їх наступу. Відчайдушні селяни ще вночі між обстрілами намагалися гасити свої скромні запаси кормів та рятувати сільськогосподарську техніку. І так всю ніч і наступний цілий день.

Нарешті на третій день після полудня в селі з'явився підрозділ кавалерійської дивізії, вояки замінили поранених та загиблих коней на здорових та сховалися у великому саду Франтішека Дворжака та Йосефа Моравця. Після чого піші зайняли кругову оборону навколо села. Тим часом частина німецьких військ перемістилася на захід у Дібрівський ліс. Схованку для коней виявили і точним мінометним вогнем практично всіх коней перебили.

Після наступного мінометного обстрілу, коли був важко поранений Вацлав Скалскі, який виганяв худобу зі стайні, німці знову спробували атакувати, цього разу вже в останнє.

Тим часом радянські війська перемістила до Мартинівки катюші і почали ракетний обстріл німецьких позицій. Це змусило німців поступово залишити оборонні позиції.

Фронт в селі тривав чотири дні, люди з навколишнього краю, коли бачили ті жахіття, які перенесла Дібрівка, не вірили, що хтось із її мешканців цю трагедію пережив. Війна того разу жорстко пройшла по селу, був вбитий Теодор Кадлець, легко поранена його дружина Анна Кадлець а також важко

поранений Вацлав Скалскі. В боях за село загинуло шість радянських солдатів. Розвідника поховали у Кубачків в садку, там де він загинув, а останніх поховали на чеському кладовищі. Німців загинуло десь тринадцять, було багато поранених, всіх загиблих та поранених німці при відступі забрали з собою.

Величезних збитків зазнало рухоме і нерухоме майно. Горіли дві житлові будівлі, двадцять одна клуня з всяким кормом для тварин, дуже необхідним для виживання господарської звірини перед закінченням зимового періоду. Окрім того, було пошкоджено ще ряд інших господарських будівель.

Зразу після проходження фронту постраждали мешканці села за допомогою інших побудували хоча тимчасові прості укриття для втрачених сільськогосподарських знарядь та машин, зберігання зібраних кормів, оскільки передбачали, що будуть мобілізовані всі здорові чоловіки. Так воно пізніше і сталося.

Безпосередньо за фронтом на звільнених теренах Волині розпочалася загальна мобілізація всіх чоловіків від 18 до 50 років. Командування 1 Чс. окремої бригади в СРСР організувало військову комендатуру в Рівному для забезпечення мобілізації волинських чехів. 15 березня 1944 року призивна комісія в Рівному провела мобілізацію дібрівських мешканців. Призов відбувався гладко і швидко, непридатних виявилось мало. З Дібрівки призвали 47 чоловіків. Сумним було розлучення призовників зі своїм домом та своїми найдорожчими. Матері, дружини та дівчата плакали, чоловіки мужньо стримували сльози, стидуючись показати їх. Ніхто з них тоді не хотів думати про те, що може загинути в бою. Вже ніколи не побачить те, що залишив. Всі відчували святий обов'язок звести рахунки з фашизмом, допомогти звільнити "стару батьківщину" та відвоювати собі право на повернення до майбутньої Чехословаччини і зайняти місце в ній.

Новачки з Дібрівки та сусідніх сіл Рівненського району були відіслані до запасного полку 1 бригади. Були в Єфремові, місті віддаленому десь на 300 км від Москви. Там деякі фізично здорові чоловіки у віці 20-25 років були відібрані та зараховані до 2 чехословацької авіадесантної бригади, яка тільки формувалася, і там вони пройшли жорсткий вишкіл. Пізніше після висадки в Словаччині троє з них Владіслав Вацлавік, Йосеф Бачовський та Йосеф Коварж були схоплені німцями, коли в одному з словацьких сіл шукали продукти, і після тривалих тортур були страчені. Віддали перевагу смерті, не виказавши схованку своїх бойових побратимів в горах.

Інших мешканців села зарахували переважно до 3 бригади саперами, зв'язківцями та тиловиками.

Важке життя настало після відходу чоловіків на війну. В селі залишилися тільки молоді хлопці до 18 років, чоловіки, звільнені від військової служби, та селяни, старші за 50 років. Найважче було жінкам з малими дітьми. На межі всіх сил намагалися орати, сіяти та збирати урожай. Непомірно важкою була доля цих жінок, бо після цілоденної важкої праці, поклавши дітей спати, вони часто гірко плакали над своєю долею. Щоб

одягнути та взути родину вони змушені були цілу ніч пекти печиво, збивати масло або гнати самогонку. Вранці їхати на базар, продати, а за зароблені гроші чи просто продукти отримати все необхідне.

Не було дня чи години, щоб не згадували своїх коханих, які десь далеко спливали кров'ю на фронті. Кожна радісна звістка з фронту була для них підбадьоренням та опорою в їх повному страхі житті.

Прямо трагічною подією в селі було, коли дійшло повідомлення, що хтось з села загинув смертю героя. По селу лунав плач не тільки в родинах загиблих, але всюди там, де хтось був на фронті. Війна була немилосердною та тяжкою.

Вже і так досить складну ситуацію підсилював страх, страх перед ніччю, чи доживуть діти та жінки до ранку, чи стануть жертвою бандерівців або грабіжницьких банд, які виступали під їх іменем. Доказом цього були щоденні грабежі та вбивства невинних людей довкола. Так у сусідньому селі Мартинівка була вбита сім'я Кабатів невідомо ким.

В селі злодійська зграя напала на Вікових. Нападники зачинили їх в одній кімнаті, погрожуючи вбити кожного, хто вийде з кімнати, і почали красти все, що бачили. Завдяки відвазі Вацлава Віка, який не послухався і вибив вікно, стрибнувши прямо на вартового, що закінчилося пострілом. Це здійняло все село і змусило злодіїв втікати.

Одного вечора приїхала озброєна до зубів чисельна група та зайняла всю оселю Барфайтів, поводили себе розв'язно, вели намірено розмови про вбивство родини Кабатів тощо. З усього цього пані Барфайтова зробила висновок, що вони прийшли їх вбити. Не затримуючись, взяла дочку, просковзнула між вартовими, залишила оселю і обидві напіводягнені, босі бігли лісом по снігу 3 км до віддаленого чеського села Хомут до родичів.

Неписаною радістю для неї було, коли вранці після повернення застали сина та старих батьків живими. Це були лише декілька епізодів з того, що сталося в селі.

Значно гіршою була ситуація в чеських селах більш віддалених від міст або окремих чеських родин, що мешкали в українських селах.

В той складний час з найбільш небезпечних місць в околицях переселилися до Дібрівки декілька чеських родин до своїх родичів. Мова йде про родини Калцових, Паллових, Пістарскових, Дишловських та інших одинаків Шустр Вацлав, Кубачкова Марія, Ржезачкова Надя. Разом з дібрівськими мешканцями реемігрували до ЧСР.

Складні воєнні умови мали незаперечно вплив не тільки на посилення зв'язків між людьми в селі, але і на загальну співдружність чехів в даному регіоні. Мешканці допомагали один одному, разом переживали все добре та зле. Основну сільськогосподарську працю виконували разом зі своїми сусідами або всією сім'єю. Всі зусилля були спрямовані на забезпечення поточного ходу господарювання в землеробстві, виробництва максимальної кількості продуктів для фронту. Селяни добре знали, що в глибині Росії, де довго відбувалися фронтові бої та всюди там, де німці при відступу проводили політику спаленої землі (в областях Курській, Орловській, Брянській та

інших), була непомірна бідність та голод. Тисячі людей помирали від голоду та холоду. Ті, що залишилися і могли видатися в дорогу, втікали у відчаї на західну Україну, щоб врятуватися від голоду та своєю працею заробити трохи продуктів і довести їх своїм рідним для прожиття.

Окрім цього краєви намагалися надати фінансову та матеріальну допомогу 1 чс. армійському корпусу. Організовували грошові збірки на військове озброєння, кожний вояк після відвідин своїх рідних відвозив з собою щось необхідне для свого підрозділу. Одного разу Владімір Самец після дводенної відпустки їхав возом з двома кіньми, який був повністю навантажений продуктами. І це був не поодинокий приклад. Допомога вважалася державною повинністю. Важко оцінити допомогу, яку село надало чехословацькій армії.

На звільнені території повернулася колишня радянська влада в район Рівне. В Дібрівці поновилося самоуправління, головою сільської ради обрали Гамачека Яна, який займав цю посаду аж до реєміграції в ЧСР.

Не зважаючи на всі вже названі труднощі, поступово відбувалася консолідація у вирішенні складних проблем. В селі відкрили місцеву школу, а в сусідньому селі Омелянщина середню десятирічну школу, де видавали атестат про середню освіту. Організатором середньої школи був учитель Вацлав Кржівка, якому вдалося зібрати чеських дітей з навколишніх сіл після 5-6 класів. Він поставив собі завдання виховати чеську інтелігенцію, так потрібну після закінчення війни. Це йому вдалося. Ряд його колишніх учнів після реєміграції здобули вищу освіту. Так з Дібрівки це були Марія Стрийова, яка успішно закінчила Карлов університет, далі Вацлав Фірт та Владімір Самец, обидва закінчили ветеринарний інститут в Брно та Кошицях. Вчитель Вацлав Кржівка зробив значний вклад в розвиток чеського шкільництва на Волині. Він був великим державником, виховував у дітей любов до рідної мови та “старої влади”. Вже після реєміграції, перебуваючи на пенсії, цікавився долею своїх учнів, як вони виконували його плани. Вже саме заснування середньої школи в Омелянщині мало велике суспільне значення. Поступово тут зосередилося культурне життя всієї околиці, тут грали вистави, організовували танцювальні вечори та інші акції. Це все незаперечно мало великий вплив на народну самосвідомість краєв в даному регіоні.

Як уже згадувалося, життя краєв під час війни та зразу після неї і аж до реєміграції псувалося діями бандерівців та інших грабіжницьких банд. Безпосередньо перед проходженням фронту, під час нього та зразу після проходження фронту періодично проявляли свою діяльність бандерівці. Озброєні загони Української повстанської армії в більшості перебували в лісах в землянках, лісових шалашах та підземних сховищах. Цивільні органи Організації українських націоналістів переважно перебували в раніше підготованих сховищах під будівлями, які часто з'єднувалися між собою таємними ходами. Українському населенню при зраді загрожувала кара смерті за зраду батьківщини.

При проходженні фронту в більшості українських сіл зумисно знищувалися дані про кількість населення, щоб не можна було оцінити

справжній стан справ. Більшість молодих чоловіків до 30 років служили в УПА, частина старших в ОУН, інші змушені були підкоритися загальній мобілізації. Служили переважно в тилкових частинах радянської армії або на Далекому Сході з побоювань зради батьківщини (це твердження не зовсім точне – прим. перекладача). Чим далі фронт просувався на захід, тим частіше почали з'являтися бандерівці, спочатку у віддалених селах, а потім в нічні години на розлогих теренах і почалися часи двовладдя.

Державні органи для підсилення влади Рад ставили головами сільських рад селян, які симпатизували Радянській владі. Останні незабаром опинилися між двох вогнів. Якщо проявляли активність, то їх ліквідували бандерівці. В більшості випадків для збереження своєї шкури лише для ока служили Радянській владі, виконуючи вказівки бандерівців. Радянські виконавчі органи про це знали. Поки йшла війна не вдавалося їм навіть при надзусиллях оволодіти ситуацією.

Для забезпечення вчасного збирання врожаю та виконання завдань по поставці вислали в села військові підрозділи. На жнива в 1944 році в Дібрівку прислали капітана радянської армії з двома 19-річними вояками, які швидко зжилися з місцевою молоддю. Була неділя після полудня, сільська молодь зібралася у Самеців, коли приїхала у двір 17-членна група на конях на чолі зі старшим лейтенантом. Обидва радянські вояки вибігли з будівлі, щоб привітатися з ними, вершники взяли їх з собою, щоб ті показали, де мешкає їх командир. Одного з вершників сільські хлопці впізнали – це був бандерівець з сусіднього села, тому зразу ж повідомили про це капітана, якому вдалося сховатися в садку, а пізніше втекти. Бандерівці обох вояків відтягнули за садок Самеців, роздягнули та застрелили. Цінними трофеями для них тоді були радянські військові однострої а, головне, особисті документи. Ще того ж дня увечері з села послали гінця з повідомленням про розстріл вояків в міліцію до Рівного. Тільки на другий день після полудня в село приїхало НКВД для розслідування випадку.

Найвища активність бандерівців спостерігалася в 1943-1946 роках, коли почали діяти військові та цивільні загони Організації українських націоналістів. Бандерівці почали частіше нападати на військові транспорти, забезпечуючи себе зброєю, амуніцією та продовольством. Селяни їм змушені були давати продукти, які вони вимагали, одяг та інші необхідні речі. З радістю брали і чехословацькі однострої, які своїм хлопцям позалишали батьки під час відпусток. Це їм дозволяло безперешкодно переміщуватися, бо вояки армії Свободи користувалися повагою у Радянських органів.

Не було дивиною впізнати бандерівця в однострої радянського офіцера, коли він розгулював по Рівному. Були навіть випадки налагодження контактів зі знайомими офіцерами-українцями в армії. За допомогою своїх людей, які працювали в державних органах, отримували попередження про акції, що готувалися проти них. Однієї ночі їм вдалося за допомогою вибухівки підірвати статую Сталіна на найжвавішому місці в місті. І новий пам'ятник, поставлений за 24 години, знову знищили.

Ситуація в українських селах все більше загострювалася, люди, змучені війною, почали усвідомлювати безперспективність бандерівського опору, поступово почали примирятися та поважати радянську владу. Це викликало насилля з боку бандерівців і вело до повторного розв'язання братовбивчої війни. Бандерівці безкомпромісно ліквідували всіх мешканців та їх родини за симпатії до радянської влади. Через економію боєприпасів вбивали за допомогою зашморгів на шиї, сокирами або іншими жорстокими методами. Щоб приховати перед населенням сліди звірячих вбивств, кидали трупи в глибокі криниці. Ще до сьогодні є в деяких українських селах ці покинуті криниці, як пам'ятники та німі свідки. Були попередженням для майбутніх поколінь, нагадуючи, які нещастя приносить фанатизм. Люди в селах в літню пору приносять до криниць квіти, проявляючи шану всім невинним жертвам, які даремно втратили життя в братовбивчому протистоянні.

Це було в січні 1945 року. Учні Омелянської десятирічної школи їхали дуже рано, ще затемна на шкільну олімпіаду до Рівного, щоб представити свій клас на змаганнях. Не проїхавши і двох кілометрів, вони були шоковані страшною сценою. На мосту висіло 5 людей з великими табличками "Смерть кожному, хто піде з більшовиками". В ті часи вбивства були буденною справою і учні не повернулися, поїхали на змагання, здобувши призове місце серед середніх шкіл району.

Українці, поляки та євреї втікали від переслідування до міст. Радянські органи організували з них самооборону, так звані "истребительные батальони", доповнені призовом 1927/1928 років, та посилали їх ліквідувати сильні вогнища бандерівців. Відбувалися майже щодня сутички, для деяких особливо затятих учасників батальйонів це могло коштувати життя його або всієї його родини. Під час облав інколи вдавалося взяти живими декількох бандерівців, яких привселюдно вішали в Рівному. Їх безстрашність, віра в справедливість сильно впливала на присутніх. Більшість з них перед смертю викрикували: "Хай живе вільна Україна, ми померемо, але наша правда однаково колись перемаже".

Як реакцію на ситуацію, що виникла, в чеських поселеннях почали організувати загони самооборони. Зокрема, в Дібрівці був створений загін з хлопців до 19 років, чоловіків не придатних для військової служби та старших односельців. Озброєння мали своє, приховане ще з фронту або отримане від районного управління міліції на їх прохання. Дехто виготовляв зброю в домашніх умовах сам. Одного разу, коли Йосеф Моравец випробовував саморобну зброю, стався вибух і він важко поранив очі. Тому мав сильно пошкоджені очі, його звільнили від військової служби, пішов добровольцем в армію, війну пережив. Через декілька років після війни при переході колії на вокзалі не помітив потяг, під колесами якого загинув.

Чеське командування в Рівному підсилило загін самооборони в селі двома вояками чс. армії – ротним Янчіком та рядовим Франтішком Шуварським, обоє з виздоровлюючих. Янчік потім пішов на фронт і про його подальшу долю нічого не відомо. Кожної ночі в селі несли варту шестеро

членів самооборони, по двоє на кожному кінці села. У випадку нападу контактували між собою за допомогою гасел та домовлених відгуків, через півгодини загін був готовий до оборони. Відбулося декілька контактів (зустрічей) з бандерівцями, але завжди закінчувалося тим, що виконувалися їх вимоги, чим вдалося уникнути даремних жертв. Більш складною була ситуація в сусідньому чеському селі Мартинівка, де при сутичках загинуло декілька краян.

Повне страстей життя наших краян йшло далі, люди, лягаючи увечері спати, не знали чи доживуть до ранку. За час бурхливих воєнних років померли в селі три молоді жінки, Емілія Самцова, Ольга Гамачкова та при важких родах Анна Шрекова, народжена Коварова, в наслідок недостатньої медичної допомоги.

Нарешті прийшов так довго очікуваний день 9 травня 1945 року, закінчилася II світова війна, найстрашніша війна в історії людства, яка забрала з собою більше 50 мільйонів життів. Селяни обіймалися, плакали, одні з радості, що закінчилася війна, інші через втрати своїх найдорожчих, вірили, що нарешті наступив час, коли повернуться до старої батьківщини і настане кінець важким часам. Після досвіду з I та II світових воєн, волинські чехи все більше усвідомлювали, що навіть, коли тут прожили лише три покоління, вони залишилися чужаками. Достатньо в майбутньому ще такої одної пригоди і буде чеська меншина немилосердно знищена, тому з нетерпінням чекали реєміграції до ЧСР.

Список мешканців, які воювали в I чс. армійському корпусі в СРСР

1.	Бачовський	Йосеф	нар.1920	загинув
2.	Бачовський	Владімір	1915	
3.	Барфайт	Владімір	1905	інвалід війни
4.	Буреш	Ян	1903	
5.	Черни	Йосеф	1922	
6.	Дутка	Віктор	1908	
7.	Дрнка	Йосеф	1898	
8.	Дворжак	Вацлав	1925	
9.	Гамачек	Еман	1924	
10.	Гамачек	Вацлав	1926	
11.	Гамачек	Вацлав	1919	
12.	Гамачек	Ян	1915	
13.	Гамачек	Владімір	1918	
14.	Гавлічек	Йосеф	1910	
15.	Фірст	Владімір	1899	
16.	Кадлец	Еман	1911	
17.	Кадлец	Богуміл	1907	
18.	Копецкі	Мілослав	1912	
19.	Коварж	Станіслав	1921	
20.	Коварж	Йосеф	1923	Загинув

21.	Крушіна	Владімір	1897	
22.	Крушіна	Владімір мол.	1920	
23.	Крушіна	Богуміл	1910	
24.	Кубін	Вацлав	1897	
25.	Кубін	Мілослав	1923	
26.	Палла	Вацлав	1922	
27.	Моравец	Йосеф	1922	
28.	Моравец	Вацлав	1912	
29.	Моравец	Мілослав	1923	
30.	Самец	Владімір	1899	
31.	Самец	Йосеф	1922	
32.	Самец	Вацлав	1923	
33.	Стрия	Йосеф	1899	
34.	Стрия	Йосеф	1901	
35.	Стрия	Вацлав	1926	
36.	Скалскі	Вацлав	1925	
37.	Штястни	Владімір	1901	
38.	Шрек	Еман	1915	
39.	Вацлавік	Карел	1898	Інвалід війни
40.	Вацлавік	Карел мол.	1925	
41.	Вацлавік	Вратіслав	1926	загинув
42.	Вегріхт	Йосеф	1918	
43.	Вегріхт	Мілослав	1921	
44.	Затрапа	Йосеф	1902	
45.	Зумр	Владімір	1912	Інвалід війни
46.	Зумр	Станіслав	1908	
47.	Зумр	Йосеф	1918	
48.	Кадлец (народився в Дібрівці, мешкав в Курдибані)	Вацлав	1905	загинув

Пройшов рік, радянська влада зумисно гальмувала переселення, намагаючись переконати чехів залишитися на Волині, країни втрачали надію, що побачать ЧСР. Більшість вояків І чс. армійського корпусу не могли дочекатися приїзду своїх родин і поступово почали повертатися на Волинь.

В ЧСР залишилися:

Черни Йосеф	Лисовіце	окр. Вишков
Дворжак Вацлав	Лисовіце	окр. Вишков
Кадлец Еман	Ростеніце	окр. Вишков
Кочіна Вацлав	Глубочани	окр. Вишков
Самец Вацлав	Ростеніце	окр. Вишков
Вацлавік Карел	Могелніце	окр. Шумперк

Вацлавік Карел мол.	Прага	
Зумр Станіслав	Лисовіце	окр. Вишков

Карел Вацлавік мол. та Гамачек Еман залишилися служити в армії аж до виходу на пенсію.

Х. РЕЕМІГРАЦІЯ – ПОЧАТКИ НА БАТЬКІВЩИНІ

Нарешті після обопільного чекання всі вже дочекалися. Восени 1946 року до Рівного приїхала змішана радянсько-чехословацька комісія по переселенню. Громадян викликали, щоб вони заявили про своє рішення стосовно переселення. В Дібрівці це були Гамачек Ян та Моравец Вацлав. Були складені списки бажаючих реемігрувати, проведена оцінка будівель, інвентаризація стану озимих та багаторічних культур. Землю не оцінювали, бо в СРСР земля була власністю держави. Практично всі зголосилися переселятися, окрім Франтішка Скалского за сімейними обставинами. Пані Лібуше Зумрова з дітьми залишилася жити з українцем Іванком, якого називали “Куций”. Пані Коваржова Марія вирішила розлучитися з чоловіком і залишитися жити поблизу могили своєї любимої дочки.

Перелік родин, які реемігрували до ЧСР

1.	Бачовска Марія	Анна, Марія, Владімір, Лібуше	Глінка (Особланско)
2.	Бачовскі Йосеф	Марія, Йосеф, Станіслав, Емілія	Русін
3.	Бачовскі Ян	Марія, Марія, Вацлав, Емілія	Слезске Руделтіце
4.	Бачовскі Владімір	Ольга, Ольга	Глінка
5.	Барфайт Владімір	Марія, Мілослав, Марія, Александр, Марія	Гророва
6.	Буреш Ян	Ольга	Броумов
7.	Дишлевска Анна	Тадек	Гророва
8.	Дудка Віктор	Амалія, Ростіслав	Слезске Рудолтіце
9.	Дрнка Йосеф	Марія, Марія	Лисовіце
10.	Дворжак Франтішек	Марія, Йосеф	Русін
11.	Гамачкова Марія		Слезске Рудолтіце
12.	Гамачек Рудолф	Емілія, Анна, Лібуше, Еман, Емілія, Вацлав, Владімір	Амалін
13.	Гамачек Вацлав	Емілія, Ян, Емілія, Божена	Могелніце
14.	Гамачек Ян	Емілія, Вацлав, Марія, Ольга	Брумівіце

15.	Гамачек Владімір	Емілія, Емілія	Стаховіце
16.	Гавлічек Йосеф	Вера, Мілослав, Лібуше, Зденка	
17.	Гавлічек Йосеф	Емілія, Йосеф	Глінка
18.	Фірст Владімір	Анна, Еман, Вацлав	Особлага
19.	Їрсак Йосеф	Емілія, Коля, Богуслав, Марія, Ростіслав	Кашніце
20.	Кадлец Йосеф	Марія	Брумовеце
21.	Кадлец Богуміл	Антонія, Анна, Зденка, Еман, Анна	Кучеров
22.	Кадлецова Марія	Марія, Вацлав	Лисовіце
23.	Кочіна Владімір	Марія, Тонча, Лібуше	Слезске Рудолтіце
24.	Крушінова Ольга	Лібуше	Слезске Рудолтіце
25.	Копецкі Мілослав	Анна, Йосефка, Мілослав, Власта, Олдржіх, Полда	Глубочани
26.	Коварж Йосеф	Станіслав, Антонія, Анна	Гророва
27.	Кубачек Антонін	Марія, Вацлав, Лібуше	Гророва
28.	Кубачек Ян	Марія, Марія	Особлага
29.	Кубачек Вацлав	Анна, Марія, Емілія, Марія	Матейовіце
30.	Крушіна Богуміл	Ярослав, Гелена, Вацлав, Ростіслав, Славка, Богуслав	Особлага
31.	Крушіна Владімір	Анна, Владімір, Марія, Антонія	Кашніце
32.	Кубін Вацлав	Антонія	
33.	Кубін Йосеф	Марія, Марія, Мілослав, Емілія	Гророва
34.	Моравец Вацлав	Марія, Мілослав, Вацлав	Гророва
35.	Моравец Йосеф	Марія, Мілослав, Славена, Яна, Йосеф, Славомір	Рушін
36.	Моравец Йосеф	Алоїзія, Йосеф, Марія, Станіслав, Вацлав	Слезска Рудолтіце
37.	Моравец Вацлав	Анна, Їндржіх, Йосеф	Лібіва
38.	Палла Владімір	Анна, Вацлав, Анна, Мілослав	Гророва
39.	Паллова Вера	Еман, Вітезслав, Лібуше	Лібіва
40.	Пісарска Антонія	Йосеф	Гророва
41.	Самец Йосеф	Антонія	Гророва
42.	Самец Йосеф	Йосеф, Бета, Марія, Емілія	Роусінов (Вишков)
43.	Самец Владімір	Анна, Владімір, Барбора, Евженія	Русін
44.	Самцова Марія	Бета, Антонін, Лібуше	Глінка

45.	Стрия Йосеф	Анна, Владімір	Русін
46.	Стрия Вацлав	Лібуше, Лібуше, Марія	Русін
47.	Стрия Йосеф	Антонія, Вацлав, Ярослав, Еман, Марія, Власта, Божена	Ліптань
48.	Скалскі Вацлав	Анна, Вацлав, Анежка, Ярослав	Русін
49.	Скалскі Йосеф	Вера	грозова
50.	Шрек Владімір	Марія	Стаховіце
51.	Шрек Петр	Божена, Еман, Лібуше, Мілослав	Брумівіце
52.	Шрегова Анна	Вацлав, Лібуше, Владімір	Брумівіце
53.	Шустр Вацлав		Богушов
54.	Шуварскі Франтішек		Чехіне
55.	Штястни Владімір	Емілія, Анна, Емілія, Тонча, Ольга, Вацлав	Глінка
56.	Вік Вацлав	Надя. Вацлав	Гладке Жівотіце
57.	Вацлавікова Емілія	Йосеф	Могелніце
58.	Вегріхт Йосеф	Анна, Емілія, Вацлав	Грозова
59.	Вегріхт Станіслав	Емілія	Русін
60.	Вегріхт Мілослав	Гелена, Вацлав, Анна, Їржі, Крістіна	Русін
61.	Вегріхт Йосеф	Емілія	Слезска Рудолтіце
62.	Затрапа Йосеф	Емілія, Емілія, Йосеф	Куяви
63.	Зумр Йосеф	Марія, Емілія, Марія, Божена	Слезске Рудолтіце
64.	Зумр Владімір	Лібуше, Владімір, Йосеф	Грозова
65.	Зумр Вацлав	Анежка (Копіцова)	Куяви
66.	Драгоун Станіслав	Емілія від'їхали з дочкою іншим транспортом	

Кожна родина могла з собою взяти пару коней з упряжжю, віз, дві корови та дві тонни багажу. І навіть від'їжджаючи з радістю, мали змішані почуття. Зокрема, старші люди зі сльозами на очах розлучалися зі своїм добром, здобутим працею трьох поколінь. Транспорт з мешканцями Дібрівки повинен був від'їхати до ЧСР в половині березня 1947 року з рівненського вокзалу. Люди почали готуватися в дорогу, продавали меблі, господарських тварин, сільськогосподарські машини та інші непотрібні речі місцевим жителям. Різали свиней, вишкварювали сало, вудили м'ясо, щоб мати запас продуктів на дорогу та на початок життя в ЧСР. Їм було відомо про недостачу продуктів там.

Не зважаючи на чисельні національні тертя з українським населенням, розлучення було досить чуттєве. Деякі чеські та українські родини пов'язували багаторічні дружні стосунки. Українці залюбки брали в куми чехів при хрещенні своїх дітей, ті ж потім відчували відповідальність за їх подальшу долю. Достойні проводи підготував православний священник Федір Соболев в церкві в Грушвиці. Після урочистої служби перед великою кількістю мирян високо оцінив вплив чехів на розвиток культури землеробства, подякував їм за все, що зробили для розквіту Волині, та побажав їм багато щастя дома в ЧСР. На пам'ять подарував їм ікону, яку взяв Гамачек Ян, і вона зберігається в православній церкві в Особлазі.

Незадовго перед від'їздом в село прибули русини та українці зі Словаччини десь від Бардейова, Сабінова та Прешова. Мова йде про родини з бідного краю, Радянський союз прийняв їх в обмін на волинських чехів. Переселенці важко звикали до тамтешніх складних умов, хотіли повернутися назад до Словаччини. Радянська влада цього їм не дозволила. Щонайменше три тижні мешкали разом з дібрівськими чехами, при розлученні плакали, заламували руки, жалкуючи, що піддалися брехливій радянській пропаганді. З часом більшість із них повернулися назад до ЧСР.

Це був прохолодний ранок 15 березня 1947 року, місцями ще лежав сніг, коли з Дібрівки колона, запряжених у переповнені вози коней, вирушила до віддаленого на 20 км міста Рівного. Діти та старші люди сиділи на возах, дорослі гнали корів або йшли пішки поруч з возами. По обидва боки дороги на віддалі 100-200 метрів йшли декілька озброєних членів самооборони, охороняючи рух колони. Хоча їх зігрівало почуття, що нарешті повертаються додому, дехто, зокрема, старші особи були сумними, мовчазними, розмірковували над тим, яка їх чекає десь доля. Були серед них і старі селяни, які ще народилися перед літами в Чехії. Все своє життя прожили на Волині, а нині повертаються на свою стару батьківщину. Мова йшла про стареньку Самецову, Кубачкову, Кубінову, Стрийову, дідуся та бабусю Барфайтових. Зі споминів Мілослава Кубіни дізнаємося, що його бабусю Марія Кубінова, яка народилася в Чехії, відвідала своє родинне місце і впізнала там лавочку, яка ще там стояла.

Дехто з них не міг прижитися в новому середовищі в Чехії і до смерті вважав Волинь своїм домом. Частково виконалося побажання місцевого населення, яке завжди говорило чехам: "На собаках приїхали і на собаках поїдете".

Транспорт з Рівного відправився десь за тиждень, поки назбирали необхідну кількість вагонів. Дорога через Львів, Карпати до Чопу не була легкою. У товарних вагонах подорожувало дві і більше сімей, худоба подорожувала в окремих вагонах. Під час подорожі потяг часто стояв, інколи по декілька годин, а то і цілий день. Сильно зношені за час війни вагони мали багато несправностей. В Карпатах на підйомах та спусках необхідні були два локомотиви, яких не вистачало. Інколи машиніст відмовлявся їхати, поки не отримував жадану порцію горілки та сала.

Великим горем для багатьох селян були гори, старші люди, коли побачили бідні халупки в горах, почали нарікати, жінки плакати, куди ж це їх везуть. Коли приїхали до Чопу, стали спокійнішими. Після перевантаження в Чопі добралися 1 квітня до Кошиць, де пройшли медичний огляд і були видані реєміграційні посвідчення.

На чехословацькій території всі стали почувати себе ніби знову народженими, всі воєнні біди та нещастя з них раптом спали. Відчували себе нарешті вдома. Розчулені, розслаблені і щасливі готувалися до нового життя. Після довгої, втомливої подорожі нарешті після трьох тижнів транспорт зупинився на станції призначення – в Шумперку. Після короткого привітання заступника голови комісії по розселенню громадянам було тактично повідомлено, що в районі та його околицях землеробські господарства вже зайняті і їм доручено поїхати до Крновська, де ще є вільні місця для заселення. Для відвідин Крновська їм позичили автобус і дали провідника. В районній адміністрації в Крнові громадян сердечно прийняв голова району пан Гломб та керівник відділу інженер Тршебелік, який проїхав з ними по всіх селах Особлажська. Це були території, що сильно постраждали під час війни, саме місто Особлага, яке перед війною мало десь 10 тисяч населення, було практично зрівняне з землею. В селах не було господарства, на якому б не було видно слідів війни.

Особлажсько є рівнинним родючим краєм, що нагадував краям рідну Волинь. Не даремно цей край називають друга “Гана”. Оскільки, вільні господарства були в більшості значно пошкоджені, порожні, практично розграбовані, вирішили дібрівські селяни поселитися в цьому західному куточку сілезької землі. Вибрали для себе вільні господарства і увечері повернулися в Шумперк, щоб повідомити своїм родинам радісну звістку, що знайшли місце, де почнуть нове життя.

На третій день після приїзду транспорт з Шумперку відправився на Крнов. Тут на залізничній станції дібрівські селяни святкували свій перший Великдень в ЧСР.

Приємну несподіванку для них приготували краяни, які вже тут мешкали. Після короткого привітання пройшли вздовж вагонів, бажали родинам приємних свят і кожному дали крашанку. Це було радісно і приємно, краяни обнімалися, жінки заплакали, дібрівці навзаєм частували самогонкою, яку черпали прямо з бідона для молока.

Дібрівці розселилися, завжди по декілька родин, практично по всіх селах в Особлазі.

Ще під час подорожі по Мораві від транспорту спочатку відчепили вагони з родинами Затрапових та Барфайтових на станції Сухдол над Одрою. Обидві родини поселилися біля родичів в селах Куяви та Гладке Жівотіце. Пізніше родина Барфайтових приєдналася до Дібрівських і поселилася в Грозові. В Пржерові залишилися родини Кадлецові, Самецові, Копецкі та Черні, які вирушили по дорозі на Вишковство та поселилися в селах Ростеніце, Лишовіце та Кучеров. Родина Вацлавіків кинула якір в Могелніці, а родини Моравців та Гамачків в селі Лібіва біля Могелніц в районі Шумперк.

Родини, розпорошені по всьому Особлажську, швидко зжилися з місцевим населенням, допомагаючи один одному, спільно користувалися сільськогосподарськими машинами під час термінових робіт та приєдналися до громадського життя села. Незадовго після повернення на батьківщину Франтішек Дворжак організував духовий оркестр, переважно з колишніх дібрівських музикантів в Слезске Рудолтіце. Для оркестру написав марш “Повернення на батьківщину”, твір декілька разів виконували по чс. радіо. Через малий інтерес до духового оркестру з боку місцевого населення оркестр розпався, молодші музиканти пізніше грали в різних оркестрах на Особланську. Десь через 14 днів після повернення востаннє зійшлися члени дібрівського співочого гуртка на похоронах Емілії Вегріхтової, народженої Демисюкової. Під керівництвом Франтішка Дворжака попрощалися з померлою, заспівали декілька похоронних пісень і тим діяльність їхнього гуртка закінчилася.

Цю місцевість заселили люди різних професій, вихідці з Сілезії, Гане, Валашська і навіть зі Словаччини. Малий відсоток з них були досвідченими землеробами. Волинські чехи родилися землеробами і досягали досить значних результатів в господарюванні. Тому їх авторитет та важливість зростав між односельцями та вище стоячими органами. Ряд з них показали себе чудовими спеціалістами в сільському господарстві. Після примусової колективізації більшість з них поступово з Особланська переселилася до міста Крнов або Острави-Поруби, змінили професію. Але навіть це не зменшило їх терпеливість, турботливість, послідовність та зразковий потяг до праці. Сьогодні нащадки дібрівських громадян розпорошені по всій республіці і працюють у всіх галузях народного господарства.

ПІСЛЯМОВА

Хроніка писалася на протязі тривалого часу. Багато визначних подій з часу заселення Дібрівки та життя громадян до кінця минулого століття не вдалося повністю відтворити та описати. З тих часів практично не збереглися жодні записи. Деякі описані події є споминами, що збереглися в переказах від покоління до покоління. З раніше написаної літератури відомо, що початки заселення Дібрівки не були легкими. Завдяки створеним сприятливим умовам тодішньою царською Росією та тяжкою працею краян, на зламі ХІХ та ХХ століть на Волині відбувся небувалий розвиток землеробства, культурного та суспільного життя, що вплинуло на відчутний поступ рівня життя. Ще живі свідки тих часів в своїх споминах та особистих переживаннях представили достатньо матеріалу для написання історії села та періоду I світової війни. Ще більш детально висвітлені події за влади Польщі і, зокрема, складний період II світової війни аж до повернення краян на батьківщину.

Можливо, що деякі визначні події в хроніці не висвітлені і декому з нині ще живих свідків вони відомі, то просимо вибачення у них. Намагалися використати всі доступні джерела.

З гордістю можемо констатувати, що наші предки, мешканці колишньої Волинської губернії виправдали довіру російського царя Олександра II, який приязно відносився до чехів. Своїми широкими на той час фаховими знаннями, культурним рівнем та наполегливою та свідомою працею за короткий час підняли рівень землеробства, створили садівництво, впровадили хмелярство (культури ще тут невідомої). Зробили вклад в розвиток харчової промисловості, пивоваріння та всіх видів ремесел. Незамінимий вклад внесли в розвиток культури та освіти місцевого населення. Деякі традиції, звички та звичаї до сьогоднішнього дня залишилися серед українського населення. Тому радянська влада значно затягувала перемовини про переселення, бо розуміла, що від'їзд чехів буде незамінною втратою для даного регіону.

З повагою згадуємо всіх селян, які мають неоціненну заслугу у заснуванні села та його подальшому господарському, культурному та суспільному розвитку. Це були поважні, працьовиті громадяни, які не знали втоми і свій вільний час присвячували культурному та суспільному життю села. Назвемо хоча би декількох визначних осіб. Це був перший голова самоуправління в селі Вацлав Зумр, його наступники Вацлав Скалскі, Вацлав Вегріхт, Йосеф Кубін, Вацлав Шрек та Гамачек Ян. Вони прикладали всі зусилля для блага села, достойно його представляли, раділи повазі своїх односельців та керівних органів. Заслуга в багатому культурному та громадському житті належить Франтішку Дворжаку, який заснував духовий оркестр, співочий гурток, де він був керівником на протязі багатьох років. Теодор Кадлец, видатний музикант, який трохи пізніше організував духовий оркестр, де грали його сини, оркестр був відомий в широкій околиці.

Його син Йосеф Кадлец, всебічно обдарована людина, музикант, композитор та співак впроваджував нові ідеї землеробства в своєму господарстві. Великий землевласник Карел Вацлавік мав власну бібліотеку, організував та був режисером театрального гуртка. Учителі Вацлав Бобек, Вацлав Демисюк, Піхртова Лудміла, Пасек Йосеф та Кржівка Вацлав навчали чеську мову, виховували у дітей любов до старої батьківщини.

Наступним був Бачовскі Ян, організатор та начальник пожежної команди, після нього Йосеф Затрапа, Йосеф Гавлічек та Гамачек Ян. До видатних садівників відносився Франтішек Самец та його син Владімір, а ентузіастом-пасічником був Владімір Зумр.

Працювали тут і ряд вмілих ремісників. До них відносилися Рудолф Гамачек, Вацлав та Йосеф Скалскі, Дудка Віктор, Буреш Ян, Владімір Кочіна та інші.

Прошу вибачення у всіх тих, про кого забули, чи не були названі їх імена. Адже ж і вони внесли свій вклад в багате громадське життя села.

Краяни, що поселилися в Росії, походили переважно з провінції, з Східної та Південної Чехії, з місць, де в ті часи був сильний народний рух, вихідцями звідки були народні будителі, що боролися за рівноправність чеського народу. Ця снага до свободи залишилося за весь час трьох поколінь аж до рееміграції. Завжди гордо заявляли про приналежність до свого народу, ніколи не забували про свою стару батьківщину і не втратили свою рідну мову.

Тому під час I світової війни, коли боролися за виникнення Чехословацької держави, 10 односельців вступили до чехословацького легіону. Вратіслав Кадлец загинув (невідомо де, напевно десь в Сибіру або Італії) при поверненні легіону на батьківщину. Йосеф Семец повернувся інвалідом війни. Останні після битви під Бахмачем, коли їм надали можливість демобілізуватися, повернулися додому, на Волинь.

Виникнення ЧСР викликало неабияке піднесення чехів на Волині, ще більше посилило їх національну гордість та самосвідомість. Швидкий всебічний розвиток Чехословацької держави пізніше сильно вплинув на весь культурно-громадський розвиток цієї чеської меншини. В 1937 році після смерті Т.Г. Масарика громадяни були в жалобі. Так само важко, як і люди в ЧСР, переживали в 1938-1939 роках найважчу втрату – втрату незалежності та окупацію.

Під час окупації Волині фашистською Німеччиною в селі організували нелегальну антифашистську організацію “Бланік”. Її головним завданням було посилення народної свідомості та підготовка краян до масового вступу в чс. підрозділи в СРСР. Тому безпосередньо після проходження фронту до призовної комісії звернулися 47 добровольців, які стали членами I чс. армійської бригади. В II світовій війні загинуло 7 односельців, них 3 в I армійському корпусі, 3 стали інвалідами війни з мінімальною пенсією інваліда.

Нашим краянам на протязі життя трьох поколінь глибоко припала до серця родюча земля, багата волинська земля. Земля ланів золотого збіжжя, таємничих шумливих лісів, плавноплинних річок, буйно квітучих лук, березових гаїв та квітучих садів, ... як її оспівували народні співці, поети та писали про неї письменники.

Для краян ця земля була не тільки близькою матір'ю, але і жорстокою мачухою, яка принесла їм стільки горя та страждань і нарешті змусила їх назавжди покинути її і повернутися на батьківщину.

Після страждань під час I світової війни, а ще більше під час II світової війни, волинські чехи все більше усвідомлювали, що навіть, коли прожили три покоління, все ще були для місцевого населення чужим елементом і при ще одній такій історичній нагоді в майбутньому, навряд чи залишилась би існувати їх меншина. Тому раділи поверненню на батьківщину.

Наслідком непрямих контактів наших краян з батьківщиною було те, що її занадто ідеалізували і після війни та повернення на батьківщину у багатьох з них було велике розчарування та гіркота. На протязі короткого часу все переболіло, краяни швидко зжилися з місцевим населенням. Сьогодні їх діти та внуки розпорошені по всій республіці.

Навіть коли краян, народжених на Волині, стає все менше та менше, при зустрічах на зльотах або при інших нагодах з радістю згадують свою молодість, всі ті щасливі і сумні хвилини, прожиті на далекій чужині, на волинській землі. Тому нагадують своїм внукам та правнукам не допускати, щоб сліди історичного життя волинських чехів були завіяні часом.

Великою непоправною втратою для всієї чеської меншини на Волині була передчасна смерть дїбрївської землячки Марії Стрийової. Померла за творчою працею, залишивши нам тїльки декїлька оповїдань про тяжку реальнїсть життя мешканцїв села. Це був лише скромний початок талановитої письменниці. Впевненї, що коли б жила, то збагатила б своєю творчїстю сучасну лїтературу. Своїми лїтературними творами наблизила до наших читачїв в бїльшому об'ємї повне страстей життя чехїв на Волині.

Типовий волинський пейзаж – вид на Дїбрївку від чеського кладовища.

Коли буду йти додому, пїду пїшки сама Буду боятись, страшно буду боятись, що наш будинок вже не стоїть, що все вже втрачено.

... Були ми в ньому, всю вїйну і пїсля неї. Втікали, коли проходив фронт, декїлька разїв поверталась туди, назад, втікали з нього, коли стрїляли близько, залишали його порожнїм, не знали ми, чи повернемось і чи буде ще цїлим, вїрили, що по-друге вже його так не залишим, уб'ють нас тут, як і там, постїйно ми мали за садом викопаний окоп, де ми всї могли сховатись, однак ми втікали.

... Ми в своїй хатї тїльки боялись, хотїли з неї геть. Далеко, щоб наш безборонний страх та плач не було чути в нашому новому домі. Там не буде. Все зло там лишимо. Коли ж кожний колись поставить свїй будинок, не поставимо в нашїй хатї, її розбиту тугу.

... Від'їжджали ми, їхали від нього далеко, хотїли їхати ми у невідомїсть, залишали ми його, мав зникнути, зникнув, ще ми не вїрили, що нїчого з того, що залишаємо, нїколи не можемо залишити по-доброму.

Уривок з книги “Над рївниною” від М. Стрийової.

*Подружжя Барфайтових – одні з перших
Поселенців Дібрівки.*

Духовий оркестр п. Т. Кадлеця.

Похорон п. Вацлавікової (1932 р.).

Учні Дібрівської школи з учителем Я. Пасеком (1935 р.).

Вулиця Леніна (нині Соборна) в Рівному (1990 р.).

Владімір Барфайт та Станіслав Коварж – вояки І чс. армії.

Владімір Семец та Вацлав Фірт – члени самооборони (1945 р.).

Кінець масляної (1946 р.).

Дібрівська молодь (1945 р.).

Дібрівська молодь (1945р.).

Владімір Самец в польському війську (1921 р.).

Учні Дібрівської школи (1936 р.).

Подружжя Моравців.

Дібрівська молодь (1932 р.).

Похорон Вацлава Вегріхта.

Родина Гамачків біля могили дочки Ольги перед рееміграцією в 1947р.

Типовий будинок на Волині – господар А. Кубачек.

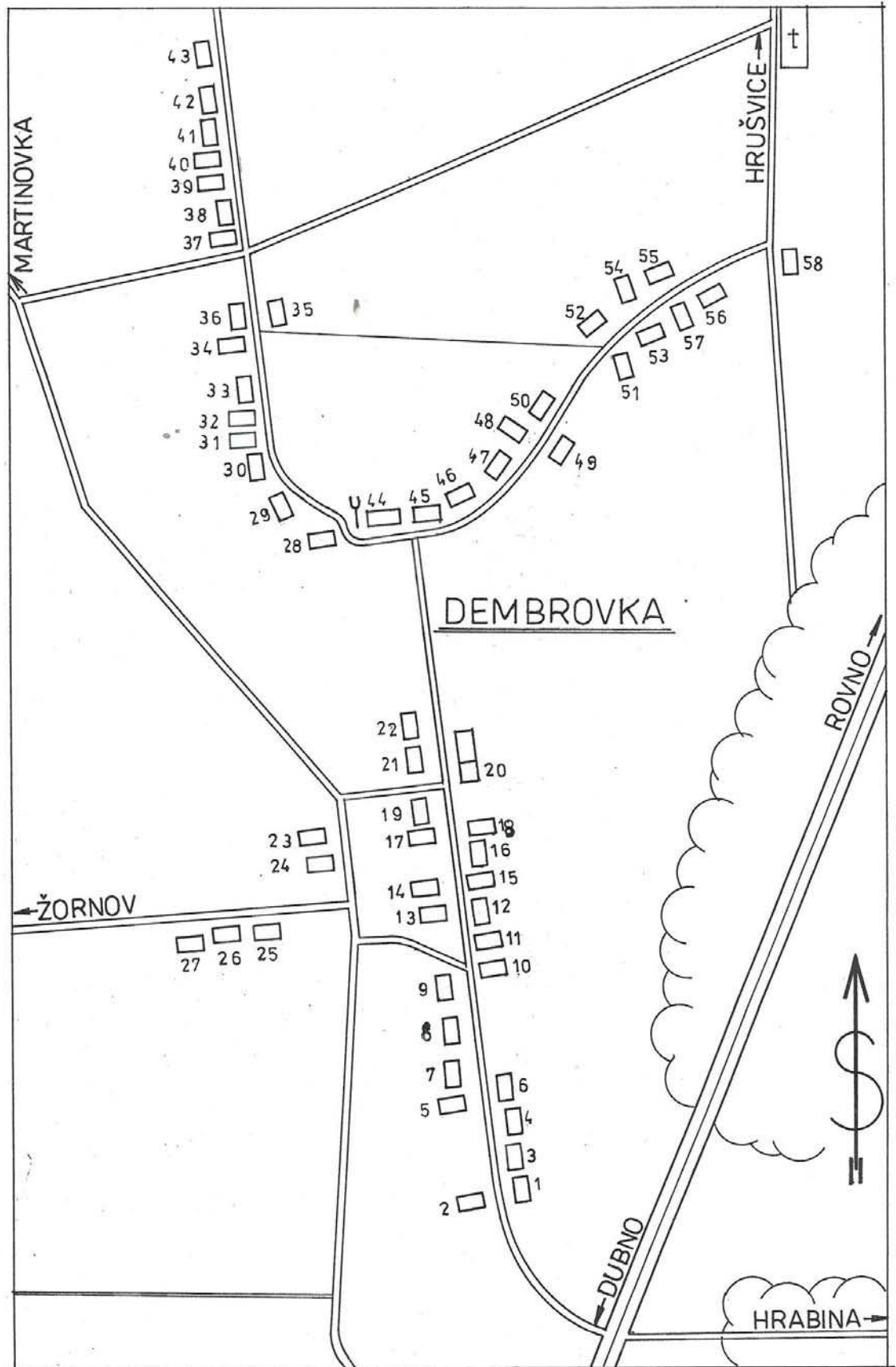
Учні Дібрівської школи з учителькою Кочковою (1945 р.).

Дібрівський хор (1947 р.).

Духовий оркестр під керівництвом Ф. Дворжака (1948 р.).

План села Дібрівка.

ПЕРЕЛІК ВЛАСНИКІВ БУДИНКІВ В СЕЛІ

1. Кадлец Владімір	30. Стрия Йосеф
2. Штястни Владімір	31. Бачовскі Йосеф
3. Їрсак Йосеф	32. Дудка Віктор
4. Кадлец Еман	33. Бачовскі Ян
5. Стія Йосеф	34. Крушіна Богуміл
6. Шрег Владімір	35. Скалскі Франтішек
7. Кочіна Владімір	36. Крушіна Богуміл
8. Вегріхт Йосеф	37. Демисюк Вацлав
9. Вегріхт Мілослав	38. Шрекова Анна
10. Бачовска Марія	39. Кубін Вацлав
11. Копецкі Мілослав	40. Кубін Йосеф
12. Кубачек Ян	41. Гавлічек Йосеф
13. Самец Владімір	42. Гамачек Вацлав
14. Шрек Петр	43. Дворжа Йосеф
15. Самец Йосеф	44. Школа
16. Самцова Марія	45. Пожежне депо
17. Кадлец Йосеф	46. Зумр Станіслав
18. Вік Вацлав	47. Гамачек Рудолф
19. Кубачек Антонін	48. Дрнка Йосеф
20. Драгоун Станіслав	49. Затрапа Йосеф
21. Фірт Владімір	50. Вацлавік Карел
22. Зумр Йосеф	51. Барфайт Владімір
23. Моравец Йосеф	52. Скалскі Вацлав
24. Дворжак Франтішек	53. Гамачкова Марія
25. Кубачек Вацлав	54. Гамачек Ян
26. Самец Йосеф	55. Моравец Вацлав
27. Коварж Петр	56. Скалскі Йосеф
28. Зумр Владімір	57. Палла Владімір
29. Гавлічек Йосеф	58. Моравец Йосеф

ПРИМІТКА: дані номери не співпадають з нумерацією будинків.

СЛОВО ВІД ПЕРЕКЛАДАЧА

Чехи, проживши на Волині більше ніж 70 років, залишили після себе велику кількість добротних житлових будинків, господарських будівель, заводів, фабрик, майстерень, хмелярень, пивоварень тощо, цілі села. Про багато населених пунктів, де колись проживали чехи, окремі ентузіасти або групи ентузіастів записували спогади своїх колишніх односельців, працювали в архівах, збираючи по крихтах інформацію, яка потім лягла в основу написання хронік окремих сіл та міст. Було видано багато книг накладами в декілька сотень примірників. Частину з цих книг мені вдалося отримати на деякий час (час необхідний для перекладу) від своїх знайомих, частину книг я отримав в подарунок від авторів, інші були взяті з сайту волинських чехів “Zpravodaj SČVP”, де поміщені їх електронні версії.

Вийшовши на пенсію і намагаючись бути чимось корисним, я вирішив познайомити сучасних мешканців сіл та міст з історією заснування цих населених пунктів та їх життям в кінці XIX та першої половини XX століть. Це вже четверта хроніка, переклад якої вдалося завершити. Дві перші (“Гульча Чеська на Волині” і “Миротин та Чеський Гай”) вже вдалося надрукувати невеликими накладами за кошти спонсорів та власним коштом.

Можливо, дехто з читачів не завжди буде погоджуватися з висвітленням тих чи інших подій. Тому прошу зважити на те, що автори писали ці хроніки ще за часів комуністичних режимів і послуговувалися тогочасними джерелами інформації.

В'ячеслав Шляховий

ЗМІСТ

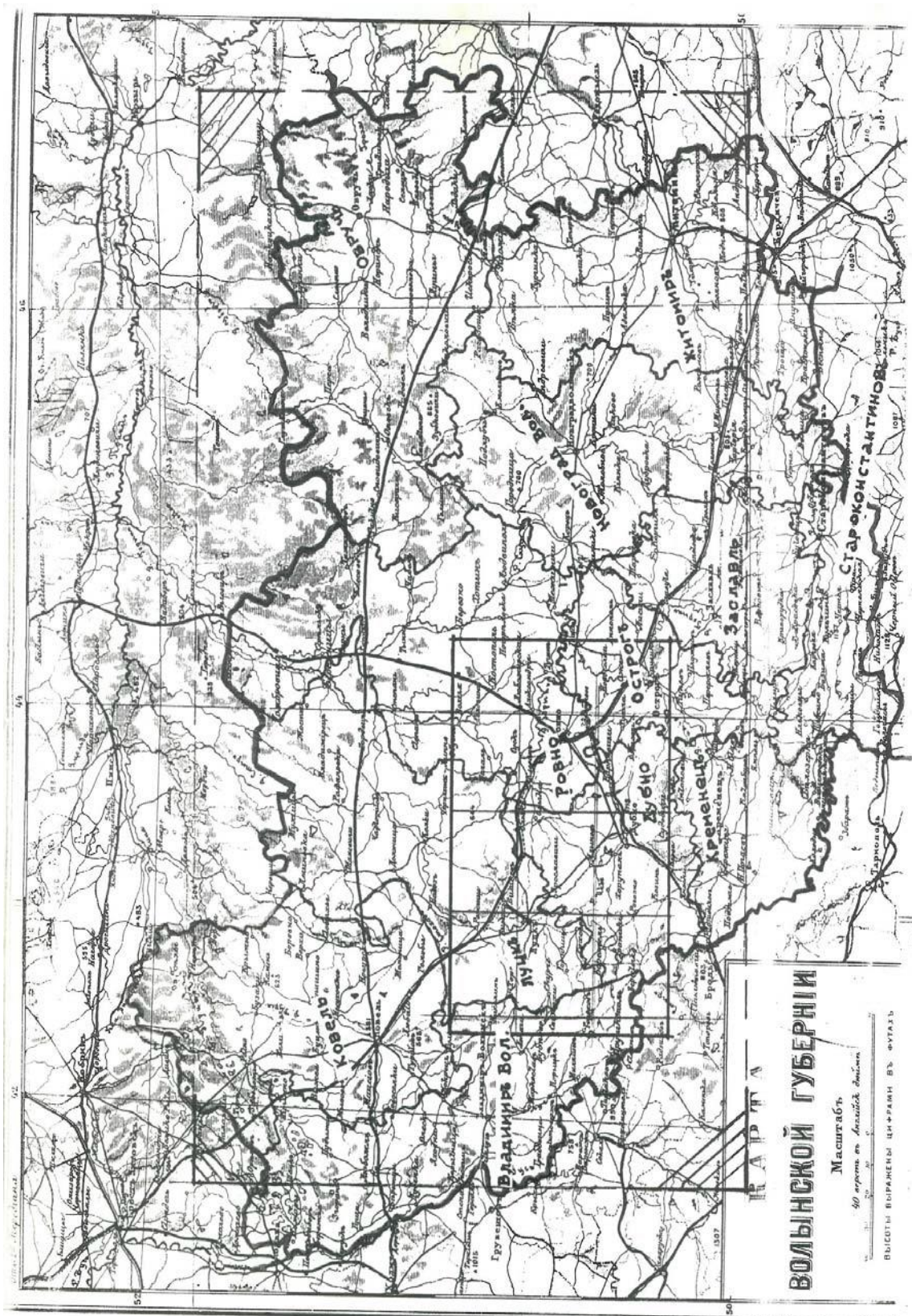
ПЕРЕДМОВА

- I. ВИНИКНЕННЯ СЕЛА ДІБРІВКА
- II. КУЛЬТУРНИЙ, ГРОМАДСЬКИЙ ТА ГОСПОДАРСЬКИЙ РОЗВИТОК СЕЛА (1870-1914)
- III. ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА (1914-1921)
- IV. ДОБА ПОЛЬСЬКОЇ ВЛАДИ (1921-1939)
- V. ВІДНОСИНИ МІЖ НАСЕЛЕННЯМ
- VI. НІМЕЦЬКО-ПОЛЬСЬКА ВІЙНА (1939)
- VII. ПРИ ВЛАДІ СОВЕТІВ (1939-1941)
- VIII. НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКА ВІЙНА ТА ОКУПАЦІЯ
- IX. ЗВІЛЬНЕННЯ В 1944 РОЦІ, ВСТУП ДО ЧС АРМІЇ
- X. РЕЕМІГРАЦІЯ – ПОЧАТКИ НА БАТЬКІВЩИНІ

ПІСЛЯМОВА

ІЛЮСТРАЦІЇ

СЛОВО ВІД ПЕРЕКЛАДАЧА

ВОЛЫНСКАЯ ГУБЕРНІЯ

Масштабъ
 40 верста въ Английской миле
 ВЪСОТЫ ВЫРАЖЕНЫ ЦИФРАМИ ВЪ ФУТЛАХЪ